

Katja Pääkkönen ja Sanna Toivonen

Isovanhemmat lapsiperheen tukena

Katsaus kirjallisuuteen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoidaja, AMK

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

21.4.2017

Tekijä(t) Otsikko	Katja Pääkkönen ja Sanna Toivonen Isovanhemmat lapsiperheen tukena
Sivumäärä Aika	34 sivua + 3 liitettä 21.4.2017
Tutkinto	Sairaanhoidtaja (AMK)
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Hoitotyö
Ohjaaja(t)	Yliopettaja, TtT Anne Nikula
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kirjallisuuskatsaus aiheesta isovanhemmat lapsiperheen tukena. Työmme tavoitteena oli selvittää, millaisia rooleja isovanhemmilla on lapsenlapsen elämässä ja kuinka isovanhemman läsnäolo vaikuttaa lapsenlapsen. Kirjallisuuskatsauksen avulla haimme vastauksia valitsemiimme tutkimuskysymyksiin. Pyrimme työllämme lisäämään tietoutta hoitoalan ammattilaisille isovanhempi-lapsenlapsi -suhteesta ja isovanhempien osallisuudesta lapsiperheen elämässä, sekä heidän positiivisista vaikutuksista lapsenlapsen kasvuun ja kehitykseen. Opinnäytetyö toteutettiin osana Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Vauva Suomi ry:n hanketta.</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksena menetelmällä. Tiedonhakuun käytimme useita eri tietokantoja, joista työmme kannalta hyödyllisimmät olivat PubMed, Social Care Online, Volter, Science Direct ja ERIC. Rajasimme aineiston siten, että julkaisuvuodet olivat 2007–2017 ja aineisto oli suomen- tai englanninkielinen. Lisäksi tutkimusartikkeleiden vähäisen löytymisen vuoksi materiaaliksi hyväksyttiin myös yhteenvetoja ja käsikirjoituksia tutkimuksista sekä erinäisiä raportteja. Aineisto analysoitiin sisällönanalyyysiä käyttäen.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksen tuloksina selvisi, että isovanhempien roolit lapsenlapsen elämässä liittyivät suvun ja perheen identiteetin luomiseen, fyysisen ja konkreettisen sekä henkisen ja sosiaalisen tuen antoon. Isovanhemman läsnäololla on monenlaisia vaikutuksia lapsenlapsen elämään, kuten tämän kognitiiviseen kehitykseen ja käyttäytymiseen sekä henkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen liittyviä vaikutuksia.</p> <p>Isovanhempien roolia ja heidän läsnäolon vaikutuksia lapsenlapsen tulisi tutkia enemmän, jotta tietoisuus isovanhempien hyödyllisyydestä lapsiperheiden tukena lisääntyisi. Isovanhempien sekä perheiden kannalta olisi edunmukaista, että isovanhempia pystyttäisiin ottamaan enemmän mukaan lastenlasten ja perheiden elämään ja hyödyntämään heidän olemassaoloaan arjen keskellä. Tietoisuuden lisääntyessä hoitohenkilökunta osaisi ottaa paremmin huomioon perhekeskeisen työtteen: kannustaa perheitä ottamaan isovanhempia enemmän perheen arkeen mukaan ja huomioida lapsen hoitotyössä myös isovanhempien osallisuuden.</p>	
Avainsanat	Isovanhemmat, lapsenlapsi, rooli, läsnäolo, tuki

Author(s) Title	Katja Pääkkönen ja Sanna Toivonen Grandparents supporting family with children
Number of Pages Date	34 pages + 3 appendices 21 April 2017
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Nursing
Instructor(s)	Principal Lecturer, PhD Anne Nikula
<p>The aim of this thesis was to conduct a literature review about grandparents' support for families with children. Our objective was to investigate what kind of roles do grandparents have in their grandchildren's lives and how do their presence impact on their grandchild. We used literature review to answer these research questions. With this thesis we strive to increase the knowledge of healthcare professionals about the grandparent-grandchild –relationship, the impact of grandparents' involvement in the lives of families with children, and also about the positive influence that they have on their grandchild's growth and development. This thesis was carried out as part of the Metropolia University of Applied Sciences and Vauva Suomi project.</p> <p>The method of choice for this thesis was a descriptive literature review. We used several different databases to gather information, but the most useful ones were PubMed, Social Care Online, Volter, Science Direct and ERIC. We limited our research material between publishing years of 2007-2017, and used material published only either in Finnish or in English. In addition, because there was only a limited amount of literature found about the topic of interest, we also accepted research summaries, manuscripts and particular scientific reports. Material was analyzed by using content analysis.</p> <p>As a results of the literature review were found that the roles of grandparents in their grandchild's life were discovered to be connected with the development of the family's identity, and with fundamental physical, emotional and social support. The presence of a grandparent has many kind of effects in a grandchild's life. These include impacts on the child's cognitive development and behavior, and also on their emotional well-being and social behaviour.</p> <p>In order to increase the awareness of grandparents as a support network in the lives of families with children, their role and the effect of the grandparents' presence in their grandchildren's lives should be investigated more. It would be beneficial for both sides, families and grandparents, if the grandparents could participate more to the everyday life of their grandchildren and the whole family. Once the knowledge about this topic increases, healthcare professionals can implement a more family-oriented work method, and encourage families to invite grandparents to take part in their daily life and to utilise grandparent's participation in their childcare.</p>	
Keywords	Grandparents, grandchild, role, presence, support

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	2
3	Isovanhemmat lapsiperheen tukena	2
3.1	Isovanhemmuus	2
3.1.1	Isovanhemmaksi tulo	3
3.1.2	Isovanhempi-lapsenlapsi -suhde	4
3.2	Lapsiperhe	7
3.3	Perhesukupolvet	7
3.3.1	Perheen muuttuminen	8
3.4	Tukimuodot	9
4	Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde	11
5	Opinnäytetyön toteutus	12
5.1	Kirjallisuuskatsaus	12
5.2	Aineiston haku	15
5.3	Aineiston valinta	16
5.4	Sisällönanalyysi	18
6	Opinnäytetyön tulokset	21
6.1	Isovanhemman rooli lapsenlapsen elämässä	21
6.1.1	Fyysisen ja konkreettisen tuen antaja	21
6.1.2	Henkisen ja sosiaalisen tuen antaja	22
6.1.3	Suvun ja perheen identiteetin luoja	23
6.2	Isovanhemman läsnäolon vaikutus lapsenlapsen	23
6.2.1	Vaikutus lapsenlapsen kognitiiviseen kehitykseen ja käyttäytymiseen	24
6.2.2	Vaikutus lapsenlapsen henkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen	24
7	Pohdinta	25
7.1	Tulosten tarkastelu, johtopäätökset ja kehitysehdotukset	25
7.2	Eettisyys ja luotettavuus	27
7.3	Opinnäytetyö oppimisprosessina	29

Liitteet

Liite 1. Opinnäytetyössä käytetyt dokumentit, artikkelit ja raportit

Liite 2. Tutkimusaineiston analyysikehys

Liite 3. Aineistonhakutaulukko

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on kirjallisuuskatsaus aiheesta Isovanhemmat vauvaperheen tukena ja työ toteutetaan osana Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Vauva Suomi ry:n hanketta. Vauva Suomi ry on perustettu vuonna 2016 ja se toimii vauvojen ja heidän perheidensä etujärjestönä. Vauva Suomen keskeisenä tavoitteena on saada vauvoille näkyvyyttä ja heidän äänensä kuulluksi sekä viedä Suomea kohti vauvamyönteisempää yhteiskuntaa. Tässä opinnäytetyössä näkökulmamme kohdistuvat isovanhemmukseen, heidän rooliinsa lapsenlapsen elämässä sekä isovanhemman läsnäolon vaikutuksiin suhteessa lapsenlapseseen. Haluamme opinnäytetyömme myötä saada tietoa siitä, kuinka isovanhemat osallistuvat lapsenlapsiensa elämään, miten läsnäolo heihin vaikuttaa, sekä millaisia rooleja isovanhemmilla on lastenlastensa elämässä.

Entisaikaan sukupolvien asuessa vielä samassa taloudessa, lapsella oli suurempi todennäköisyys pysyä hengissä. Sen lisäksi, että isovanhemat tarjosivat ylimääräisiä auttavia käsiä ja valvovia silmäpareja, pelkkä isovanhemman läsnäolo edisti lapsen selviytymistä. Nykypäivänä isovanhempia ei enää tarvita lastenlasten hengissä pitämiseen, mutta he ovat yhä hyödyllinen ja korvaamaton apu ja tuki perheen elämässä. Isovanhemmat ovat hyödyllisimmillään silloin, kun lapsi on vielä pieni: he kuljettavat päiväkotiin, kouluun ja harrastuksiin, sekä hoitavat lapsia lähes aina tarpeen tullen. Vanhempien lapsiluku ei todennäköisesti jää vain yhteen, jos he saavat arjessa apua omilta vanhemmiltaan. Isovanhempien osallisuus vähentää lastenlasten tunne- ja käyttäytymisperäisiä ongelmia ja edesauttaa sosiaalisia taitoja. Isovanhempien läsnäolo lapsenlapsen ja perheen elämässä on korvaamatonta erityisesti perheen kohdatessa kriisin, kuten avioeron tai kuoleman. (Danielsbacka – Tanskanen 2010: 222-224.)

Tavoitteenamme on tuottaa hoitoalan ammattilaisille tietoisuutta isovanhempien osallisuudesta lastenlasten elämässä ja kuinka isovanhempi-lapsenlapsi -suhde vaikuttaa lapsen kehitykseen ja käyttäytymiseen. Tämän johdosta lapsiperheiden kanssa työskentelevät sairaanhoitajat osaavat ottaa huomioon myös isovanhemat ja heidän osallisuutensa perheiden hoitamisessa ja tukemisessa. Teimme laajan tiedonhaun useilla ja monipuolisilla hakusanoilla eri tietokannoista, jotta saimme mahdollisimman monipuolisen, ajankohtaisen ja luotettavan kokonaisuuden tutkimuskysymyksiin pohjautuen. Kirjallisuuskatsauksen menetelmänä käytimme kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ja aineiston

keruussa sovelsimme systemaattisen kirjallisuuskatsauksen metodologiaa. Sisällönanalyysissä käytimme aineistolähtöistä analyysia aineiston järjestämisen apuna. Valitsimme opinnäytetyömme aiheen sen mielenkiintoisuuden vuoksi, ja koska aihealue oli meille molemmille uusi. Lisäksi perhekeskeisyyden merkitys on tärkeä osa hoitotyötä. Rajasimme aiheemme koskien isovanhemman roolia ja tämän läsnäolon vaikutusta lapsenlapsen. Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori, TtT Anne Nikula.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tehdä kirjallisuuskatsaus aiheeseen isovanhemmat lapsiperheen tukena. Tarkastelemme isovanhemman roolia lapsenlapsen elämässä ja tämän läsnäolon vaikutusta lapsenlapsen. Käsitlemme aihetta kansainvälisestä näkökulmasta, sillä Suomessa tehtyjä tutkimuksia aiheesta ei löytynyt. Tavoitteenamme on saada kerättyä aiheesta mahdollisimman kattava ja luotettava aineisto, jota voitaisiin hyödyntää jatkossa käytännön hoitotyössä. Kirjallisuuskatsauksen avulla haetaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millainen rooli isovanhemmalla on lapsenlapsen elämässä?
2. Miten isovanhemman läsnäolo vaikuttaa lapsenlapsen?

3 Isovanhemmat lapsiperheen tukena

3.1 Isovanhemmuus

Isovanhemmuus ei ole yhteisöllisesti niin säädeltyä kuin vanhemmuus, ja isovanhemmilla on oikeus toteuttaa isovanhemmuuttaan melko vapaasti, omista lähtökohdistaan ja toiveistaan käsin. Isovanhemmuuden roolin erilaiset puolet korostuvat yksilöllisesti ja oletettavasti eri tavoin eri vaiheissa isovanhemmuutta. Isovanhemmuus on erilaista jokaisen lapsenlapsen kanssa ja samankin isovanhemman isovanhemmuus näyttää erilaisena riippuen ajankohdasta. (Ahonen 2001: 12.) Isovanhemmilla saattaa myös olla samanaikaisesti erilaisia rooleja. He voivat olla kotona asuvien lasten vanhempia tai itsekin vielä lapsia. (Eräsaari 2002: 3)

Eliniän pidentyessä ja yhteiskunnassa tapahtuvien sosiaalisten muutosten, kuten avioerojen, avoerojen, uusperheiden, yksinhuoltajaperheiden sekä adoptioiden myötä isovanhemmuudesta on viime vuosikymmenten aikana tullut yhä yleisempi ja moninaisempi ilmiö (Juhela 2006: 17). Isovanhemmuuteen, isovanhempien rooleihin ja niiden muutoksiin ovat vaikuttaneet muutokset yhteiskunnassa ja perheessä. Entisaikaan isovanhemman ensisijaisena tehtävänä oli toimia perheen neuvonantajana ja perinteensiirtäjänä. Näiden lisäksi nykypäivän isovanhemman täytyy löytää lisäksi myös aktiivisempia toimintatapoja, jotka keskittyvät tekemiseen pelkän olemisen sijasta. Nykyisin vapaamuotoisuus ja leikkisyys ovat toiminnallisuuden lisäksi luonteenomaista isovanhemman roolille. (Tirkkonen 2000: 9.)

Nykypäivän isovanhemmat ovat sekä ulkonäöltään, käyttäytymiseltään, että iältäänkin nuorekkaita, eivätkä enää sovi traditionaaliseen isovanhemman malliin hauraasta vanhuksesta. Vapaa-ajallakin nykyiset isovanhemmat ovat usein aktiivisia (Tirkkonen 2000: 9-10), ja työelämässä olon vuoksi lapsenlapsille ei välttämättä ehditä omistautua (Juhela 2006: 17). Parantunut sosiaaliturva ja eläkkeet ovat vaikuttaneet siihen, että nykypäivänä isovanhemmat ovat myös taloudellisesti riippumattomia lapsistaan (Tirkkonen 2000: 10).

3.1.1 Isovanhemmaksi tulo

Nykypäivänä isovanhemmaksi tulo ajoittuu useimmiten keski-ikään, ja eliniän pidentymisen vuoksi isovanhempina ollaan keskimäärin 25 vuotta. Kiinnostus hoivaamiseen herää uudestaan isovanhemmaksi tulon myötä, ja äitiyden ja isyyden aiemmat kokemukset eletään uudelleen. Isovanhemmuus ei kuitenkaan ole sama asia kuin vanhemmuus vanhemmalla iällä. Yhtenä merkittävänä erona on se, että isovanhemmuuden kohdalla muut elämäntapahtumat muokkaavat isovanhemmuutta, kun taas vanhemmuus päinvastoin muuttaa muita elämänalueita. Lisäksi vanhemmaksi tuloon pystyy suurelta osin itse vaikuttamaan, mutta isovanhemmaksi tulo on täysin toisista riippuvainen ja sattumanvarainen prosessi. (Tirkkonen 2000: 18–19.)

Isovanhemmaksi tuloa eivät määrittele ainoastaan isovanhemman omat ominaisuudet tai elämänvalinnat, vaan myös hänen lapsensa ja lapsenlapsensa ominaisuudet ja valinnat, minkä vuoksi isovanhemmuutta voidaan pitää lisäsiirtymänä tai täydentävänä siirtymänä. Isovanhemman omat ratkaisut lasten synnyttämisen ajankohdasta sekä hänen lapsensa ja tämän puolison päätökset perheen perustamisesta vaikuttavat ikään, jolloin

isovanhemmaksi tullaan. Siirtymää isovanhemmuuteen on kuvattu myös isovanhemmuusprosessina. (Ahonen 2001: 8-9.)

On todettu, että ensimmäistä isovanhemmaksi tuloa kuvaavat tekijät voivat muuttua ensimmäisen ja viimeisen lapsenlapsen välillä. Isovanhemmuutta voidaan tarkastella pitkällisenä prosessina, jolloin ensimmäisen lapsenlapsen syntymä koetaan erityisen merkittävänä alkuna mahdollisesti pitkällekin ajanjaksolle, jolloin perheeseen syntyy lastenlapsia. Isovanhemmaksi tulemisen ajankohta ja isovanhemmuuden sijoittuminen muihin siirtymiin isovanhemman, tämän lapsen ja lapsenlapsen elämässä vaikuttavat isovanhemmuuskokemuksiin. Tutkimusten mukaan isovanhemman ja lapsenlapsen välisiin suhteisiin vaikuttavat ainakin osittain isovanhemman roolit eri elämänalueilla, kuten perhesuhteissa ja työelämässä. Koska isovanhemmat eivät ole suorassa kontaktissa lapsenlapsensa, vaan vuorovaikutuksen välittäjänä toimivat lapsen vanhemmat, isovanhemman ja lapsenlapsen väliset suhteet ovat paljonkin säädeltävissä. Lastenlasten vanhempien toiminnoilla on merkitystä isovanhemman ja lastenlasten suhteessa: isovanhempien ja lastenlasten vuorovaikutus muotoutuu tiiviiksi, mikäli vanhemmat kokevat isovanhempien merkityksen tärkeänä ja ovat aktiivisia vuorovaikutuksen luomisessa ja ylläpitämisessä. (Ahonen 2001: 9-10.)

Yleisesti isovanhemmuus on liitetty biologiseen sukulaisuuteen, mutta sen rinnalla on huomioitava myös sosiaalinen ja psykologinen isovanhemmuus, jotka ovat yhä yleisempiä uusperheistymisten, adoptioiden ja sijaisperheiden kautta. Tulevaisuudessa arvelaan noin neljänneksen tai viidenneksen isovanhemmista tulevan isovanhemmaksi joko oman eron, lapsen eron tai uuden liiton myötä. Tällöin isovanhemmalla ja lapsenlapsella ei ole biologista suhdetta. (Ahonen 2001: 11, 24.) Lisäksi isovanhemmuutta voi harjoittaa vapaaehtoisessa isovanhempitoiminnassa, esimerkiksi maahanmuuttajaperheissä vapaaehtoista isovanhempitoimintaa arvostetaan suuresti (Hurme 2010: 13).

3.1.2 Isovanhempi-lapsenlapsi -suhde

Isovanhemmilla ei lain mukaan ole Suomessa mitään oikeuksia tai velvollisuuksia lapsenlapsiaan kohtaan. Kuitenkin asenteet osoittavat, että isovanhempien rooli nähdään tärkeänä ja velvoittavana etenkin tilanteessa, jossa vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsenlapsistaan. (Väestöliitto 2016.) Isovanhemman ja lapsenlapsen välistä suh-

detta ei ole määritelty sosiaalilainsäädännössä, jolloin lapsenlapsen vanhempien erotessa isovanhemman tapaamisoikeuksia ei määritellä, vaan yhteydenpito on lapsen huoltajan säädeltävissä (Ahonen 2001: 10).

Isovanhemmat vaikuttavat lasten hyvinvointiin sekä suoraan että epäsuorasti, ja perheiden saamasta sosiaalisesta tuesta isovanhempien tuki muodostaa keskeisen osan. Suoraa vaikuttamista tapahtuu esimerkiksi isovanhempien huolehtiessa lapsesta, ja epäsuoralla vaikuttamisella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, kun isovanhemmat tukevat lapsen vanhempia heidän kasvatustyössään. Isovanhemman ja vanhemman välinen suhde vaikuttaa siihen, millaiset välit isovanhemman ja lapsenlapsen välille muodostuu. (Broberg 2010: 74.) Isovanhempien merkitys on todettu olevan keskeinen perheen ulkoinen voimavaratekijä ja ihmissuhdekontakteja rikastuttava asia, jopa mahdollisesti pitkistäkin välimatkoista ja harvoista tapaamisista huolimatta (Ahonen 2001: 10).

Eliniänodotteen pidentyminen lisää isovanhempien ja lastenlasten yhteistä elinaikaa sekä antaa isovanhemmille mahdollisuuden parantaa lastenlastensa hyvinvointia. Isovanhempien tarpeellisuus ei ole ainakaan vähentynyt nyky-yhteiskunnassa, vaikka isovanhempien tarjoama tuki ja hoiva saattavatkin olla vähemmän hyödyllisiä kuin koskaan aikaisemmin, ainakin perinteisillä kelpoisuusindikaattoreilla kuten jälkeläisten lukumäärällä mitattuna. Etenkin isoäitien läsnäolo on kehittyvää yhteiskuntaa käsittelevien tutkimusten mukaan lisännyt jälkeläisten lukumäärää ja parantanut lapsenlapsen hengissä selviytymisen todennäköisyyttä. Nyky-yhteiskunnassa tutkijoiden ehdotusten mukaan isovanhempien tuen ja hoivan hyödylliset vaikutukset piilevät esimerkiksi lapsenlapsen kognitiivisissa ja verbaalisissa kyvyissä sekä henkisessä terveydessä ja hyvinvoinnissa. On ehdotettu myös, että nyky-yhteiskuntien ympäristön liian muuttumisen vuoksi mitään varmaa tai systemaattista kaavaa isovanhempien vaikutuksesta lapsenlapsen kehitykseen ei voitaisi löytää. (Danielsbacka – Tanskanen 2010: 222–223.)

Näiden kahden hypoteesin testaamiseen on etsitty todisteita isovanhempien vaikutuksesta lastenlasten kehitykseen matalan riskin ja korkean riskin perheissä. Isovanhempien investointeja käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen on tehty systemaattinen katsaus sosiologian, psykologian, lääketieteen, biologian, taloustieteen ja kasvatustieteen aloilta. Tulosten mukaan riskiperheisiin keskittyvää tutkimusta isovanhempien vaikutuksesta lapsen kehitykseen on selvästi enemmän kuin matalan riskin eli ”normaalien” perheiden kontekstiin keskittyvää. Isovanhempien hyödyllisestä vaikutuksesta on näyttöä, kun esi-

merkkeinä on tarkasteltu teiniraskausperheitä sekä perheitä, joissa äiti on kärsinyt masennuksesta. Matalan riskin perheiden vähäisistä tutkimuksista huolimatta tulokset viittaavat siihen, että myös teollistuneissa yhteiskunnissa isovanhemmat voivat parantaa lastenlastensa hyvinvointia. (Danielsbacka – Tanskanen 2010: 223.)

Jos isovanhemmalta vaaditaan liikaa, auttamisen vaikutus terveyteen voi olla haitallinen, mutta toisaalta ne isovanhemmat jotka menettävät kokonaan kontaktin lapsenlapsensa ovat kokeneet fyysisessä sekä henkisessä terveydessään heikentymistä. Kohtuullinen osallistuminen saattaa siis olla isovanhemman kannalta paras vaihtoehto. Lapsenlapsen hyvinvointiin pätee luultavasti myös sama, sillä hyvin korkea tai hyvin matala isovanhempien läsnäolo voi vaikuttaa negatiivisesti lapsenlapsen kehitykseen. (Danielsbacka – Tanskanen 2010: 223–224.) Isovanhempien tuen merkitys korostuu perherakennetta koskevassa muutostilanteessa, ja isovanhemmat edustavat lapselle pysyvyyttä (Broberg 2010: 74).

Isovanhemmuus on tärkeä osa elämän kiertokulkua ja sillä on perusteellinen vaikutus perheen elämään. Suurin osa isovanhemmista nauttii lapsenlapsistaan ja ovat ylpeitä heidän saavutuksistaan. On kuultu sanottavan, että isovanhemman rooli on ”iloa ilman vastuuta”. Sukupuolella on vahva merkitys isovanhempi-lapsenlapsi -suhteessa, ja etenkin isoäideillä ja tyttären- tai pojantyttärillä on kaikista läheisimmät suhteet. Isoisän roolilla on todettu olevan positiivinen vaikutus miesten mielenterveyteen, mutta isovanhemmat, jotka joutuvat huolehtimaan lapsenlapsistaan esimerkiksi perheessä vallitsevan seksorron vuoksi, tyypillisesti kokevat merkittävää ahdistusta. (Pruchno 1995: 2-4, 10.)

Isovanhempien ja lastenlasten välinen suhde on läheisempi silloin, kun isovanhemmat asuvat lähellä, sillä maantieteellisesti pitkät etäisyydet hankaloittavat syvien isovanhempi-lapsenlapsi -suhteiden syntymistä. Välimatkan ollessa pidempi, isovanhemmat tietävät lapsenlapsestaan vain sen, minkä lasten vanhemmat ovat heistä kertoneet. (Männikkö 2006: 26.) Isovanhemmat kohtaavat haasteita ollessaan maantieteellisesti erossa perheestään, mutta monet heistä löytävät keinoja pitää yllä läheisiä suhteita kaukana asuvaan lapsenlapseseen. Teknologialla on osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia isovanhempien ja lastenlasten pitkien välimatkojen välillä. Isovanhemmat, jotka käyttävät elektroniikkaa pitääkseen yhteyttä kaukana asuviin lapsenlapsiinsa, ovat tyytyväisempiä suhteeseensa lastenlastensa kanssa, kuin ne, jotka eivät hyödynnä teknologiaa. (Bangerten – Waldron 2014: 88, 92–96.)

3.2 Lapsiperhe

Sanalla perhe tarkoitetaan yhdessä asuvien ihmisten ryhmää, jonka tavallisesti muodostavat kaksi keskenään avio- tai avoliitossa olevaa henkilöä ja heidän lapsensa, yksinhuoltajaa lapsineen tai lapsetonta pariskuntaa (Suomi Sanakirja 1.0. 2016. s.v. perhe). Lapsiperheeksi luetaan perhe, johon kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Suomessa oli 2015 vuoden lopulla 1 475 000 perhettä, joista lapsiperheitä oli 571 000. Vuodesta 2014 määrä kasvoi 1 700 perheellä. Kuitenkin lapsiperheitä on vähemmän, vaikka perheiden määrä yleisesti on hieman kasvanut, mikä kertoo siitä, että perheiden täysi-ikää lähestyvien lasten ikäluokat ovat suurempia kuin uudet syntyvät ikäluokat. (Tilastokeskus 2016.)

Lapsiperheen vanhemmat elävät haastavaa aikaa elämänmuutoksen myötä. Lapsen saaminen muuttaa elämänrytmiä, ja vaatii vanhemmilta myös fyysisiä voimia. Yöunet saattavat jäädä vähiin ja väsymys voi kiristää ilmapiiriä, sekä vanhempien välistä suhdetta. Lapsen ollessa pieni korostuvat konkreettiset hoitotoimet. Myöhemmin tärkeiksi tehtäviksi tulevat lapsen ohjaaminen ja rajojen asettaminen. Vanhempien tehtävänä on olla muun muassa lapsen kehityksen tukijoita, sekä turvata lapselle turvallinen kasvuympäristö. Kokonaisuudessaan vanhemmat huolehtivat lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. (Niemeläinen 2005: 10.)

3.3 Perhesukupolvet

Sukupolvi voi tarkoittaa joko biologista, eli perheperustaista tai sosiaalista sukupolvea. Peräkkäisiä perhesukupolvia erottaa vähintään noin 20 vuotta, nykyään usein 30 vuotta tai jopa enemmän. Sukupolviväli saattaa olla alle 20 vuotta tai lähes 50 vuotta, mikäli perheessä on paljon lapsia. Sukupolvien erottelu edellyttää perhemuodostumaa ja fysiologista tapahtumaa eli lasten saamista, jolloin sukupolvi on aina myös perhekäsite. Sosiaalisella sukupolvella sen sijaan ei ole perheen kanssa juurikaan tekemistä. Sosiaalisesta sukupolvesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa esimerkiksi pieniä toisiaan välittömästi seuraavia ikäryhmiä (nuorisosukupolvet) tai useita kymmeniä vuosia kattavia ajanjaksoja. (Karisto 2005: 208.)

Kasvatusmenetelmät ovat muuttuneet sukupolvien välissä. Suhtautuminen kurinpitoon riippuu siitä, millaisia kurinpitokokemuksia vanhempi on itse kokenut lapsuudessaan. Vanhemmat, jotka ovat eläneet lapsuuttaan 1950–60-luvuilla, ovat usein kokeneet varsin

tiukkaa kuria ja rangaistuksia. Tullessaan vanhemmiksi he haluavat olla lempeämpiä ja vähemmän tiukkoja. 1970-luvulla syntyneitä vanhempia on taas enemmän kannustettu lapsena ja heidän mielipiteitään on arvostettu ja näiden vanhempien perheissä riidat on ratkottu useimmin puhumalla. Vanhemmat, jotka ovat eläneet lapsuuttaan 1970-luvulla ovat kokeneet oman lapsuutensa jopa liiankin vapaana. He haluavat itse olla vanhempina ankarampia ja tiukempia kuin omat vanhempansa. Nämä vanhemmat saattavat myös toivoa lasten isovanhemmilta tiukkuutta ja sovituista rajoista ja säännöistä kiinnipitämistä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Elämänkaarajattelun mukaan perheet ja yksilöt siirtyvät kehitysvaiheesta toiseen siirtymän kautta. Iän mukaan porrastuvat normatiiviset siirtymät, jotka ovat odotettuja, kunkin kulttuurin ja yhteiskunnan normien mukaisia. Esimerkiksi sitä, milloin on sopiva aika perustaa perhe, hankkia lapsia tai siirtyä eläkkeelle, ohjaavat sosiaaliset normit. Siirtymä alkaa, kun uusi kehitysvaihe on lähellä ja jatkuu, kunnes perheeseen on muodostunut uudet roolit ja uusi arki. Isovanhemmuuteen siirtyminen on kahdensuuntainen: toisaalta se liittyy yksilön horisontaalisesti laajempaan perhesysteemiin ja toisaalta vertikaalisesti tai historiallisesti uuteen vaiheeseen yksilön ja perheen elämänkulussa. Kehityksellisen perheteorian mukaan aikuisten ja lasten sekä tulevien sukupolvien elämänkaaren ajatellaan kietoutuvan yhteen. Alkuperäisperheen kulttuurinen, älyllinen, emotionaalinen, materiaallinen, biologinen ja persoonallinen perintö siirtyy perheyhteisöiden mukana omista perheistä uusiin perustettaviin perheisiin, ja näin elää sukupolvilta toisille. (Ahonen 2001: 8.)

3.3.1 Perheen muuttuminen

Viime vuosikymmenten aikana perheen rakenne ja funktiot ovat muuttuneet huomattavasti monimuotoisemmiksi, ja tätä muutosta voidaan kuvata perherakenteessa tapahtuneiden muutosten avulla. Yhtenä esimerkkinä perherakenteessa tapahtuneesta muutoksesta on perhekoon pieneneminen, johon on vaikuttanut kaksi tekijää: Ensimmäinen tekijä on kolmen sukupolven hajautuminen, sillä yhä harvempi nykypäivän perhe sisältää useampia kuin kahden sukupolven jäseniä ja isovanhempien asuminen samassa taloudessa lastenlasten kanssa on yhä harvinaisempaa. Toinen perhekokoa pienentänyt tekijä on ollut lapsiluvun aleneminen. (Tirkkonen 2000: 7.)

Aikaisemmin kolmen sukupolven suhteet olivat harvinaisia ja varsin lyhytaikaisia, ja harvalla oli elossa olevia isovanhempia ohitettuaan varhaislapsuuden. Nykypäivänä tilanne

on toinen, ja monien isovanhemmat elävät vielä nuorten aikuistuttua. Eliniän pidentymisen lisäksi sukupolvien välisiin suhteisiin on vaikuttanut teollistuminen, joka lisäsi muuttoliikettä, jonka myötä perheet hajosivat jäsenten muuttaessa työn perässä ja ajautuessa kauaksi toisistaan. Perheen rakenteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat lisäksi uudet avioliittoon ja avioeroon liittyvät lait, joiden myötä avioerot ja uusperheet ovat lisääntyneet. (Tirkkonen 2000: 8.)

Perheen asema ihmisten elämän kokonaisuudessa on kaventunut kaikista perheeseen kohdistuneista muutoksista johtuen. Perheen tehtävät ovat siirtyneet muille yhteiskunnallisille laitoksille, kuten päiväkodeille, modernin yhteiskunnan kehityksen myötä. Lisäksi perheen sosiaaliset suhteet ja perhettä koossapitävät sidokset ovat vähentyneet perhekoon pienenemisen seurauksena. Kuitenkin perheen subjektiivinen merkitys yksilölle on lisääntynyt ja tunneperäiset vuorovaikutussuhteet korostuvat perheessä. (Tirkkonen 2000: 9.)

3.4 Tukimuodot

Aiempien tutkimusten mukaan isovanhempien tiedetään antavan runsaasti erilaista apua nuoremmille sukupolville. Esimerkiksi taloudellinen apu menee sukulinjassa vahvasti alaspäin. Nykyisillä isovanhemmilla, varsinkin nuoremmilla, on myös enemmän resursseja avunantoon aikaisempiin sukupolviin verrattuna. Isovanhempien antama lastenhoitoapu on yksi tärkein heidän tarjoama avun muoto. (Väestöliitto 2016.) Hyvänlaatuiset isovanhemmuussuhteet voivat olla perheen sosiaalinen tuki sekä vakauden ja tyytyväisyyden lähde. Lapset, heidän vanhempansa ja itse isovanhemmat ovat todennäköisesti hyöttyneet siitä, että suhteita on ylläpidetty aikojen saatossa. Lisäksi isovanhempien tarjoama tuki saattaa vähentää perheen tarpeita resursseille, jotka muutoin valtio tarjoaisi. Näitä ovat esimerkiksi tuettu päivähoito, koulun jälkeiset ohjelmat tai määräaikainen apu kriisissä oleville perheille. Vaikka perhetutkijat laiminlöivät isovanhemmuutta monen vuoden ajan, kiinnostus on noussut jyrkästi viimeisen vuosikymmenen aikana. Tämä johtuu osittain vakuuttavista huhuista uusille ja paremmille tutkimuksille isovanhempi-lapsenlapsi -suhteesta. (Bangerten – Waldron 2014: 88.)

Sosiaalinen tuki määritellään sosiaaliin suhteisiin liittyväksi, terveyttä edistäväksi tai stressiä ehkäiseväksi tekijäksi, jolla tarkoitetaan voimavaraa, joka saadaan sosiaalisista suhteista. Sosiaaliseksi tueksi lasketaan esimerkiksi tietotuki, eli neuvot, ehdotukset ja tilanteen uudelleenarviointi tai -määrittely. Lisäksi sosiaalista tukea ovat aineellinen tuki,

arvostustuki sekä henkinen tuki. Näihin sisältyvät esimerkiksi avustaminen rahallisesti, toisen kehuminen ja kannustaminen, auttamishalukkuus, luottamuksellisuus, empatiakyky, sekä kuuntelu ja rohkaisu. Sosiaalisella tuella on todettu olevan tärkeä merkitys eri elämäntapahtumissa ja kriisien hetkellä. Tieto siitä, että tukea on tarvittaessa saatavilla, on tärkeää. (Vahtera – Uutela 1994.)

Sosiaalisen tuen antamisella ja vastaanottamisella voidaan vaikuttaa sekä auttajan ja autettavan väliseen sosiaaliseen suhteeseen, että sosiaalisen verkoston rakenteeseen (Vahtera – Uutela 1994). Sosiaalinen tuki voi olla sekä virallista että epävirallista: Virallista sosiaalista tukea tarjoavat ammattihenkilöt, kun taas epävirallinen sosiaalinen tuki saadaan sukulaisilta, ystäviltä, naapureilta, muilta läheisiltä ihmisiltä sekä eri tukiryhmistä (Juhela 2006: 22). Ihmissuhteissa sosiaalista tukea halutaan antaa puolin ja toisin. Lisäksi tukea annetaan, jos auttaja kokee hyötyvänsä itse avunannosta, tai sosiaalinen rooli velvoittaa siihen. (Vahtera – Uutela 1994.)

Emotionaalinen tuki tarkoittaa sympatian saamista ja mahdollisuutta tunteiden ilmaisuun. Sillä tarkoitetaan myös mielipiteen vahvistamista ja läheiseltä ihmiseltä saatua rohkaisua. Näillä on suojaava vaikutus stressaavissa tilanteissa. (Juhela 2006: 21–22.) Emotionaalinen tuki ilmenee empaattisuutena, kuuntelemisena, huomioimisena, välittämisenä, kiintymyksenä, huolenpitona ja luottamuksen osoittamisena (Niemeläinen 2005: 11).

Lapsiperheet ovat Suomessa oikeutettuja hakemaan Kelan taloudellisia etuuksia. Kun lapsi syntyy, vanhemmilla on oikeus perhevapaisiin sekä Kelan maksamiin etuuksiin, kuten äitiys- ja isyysrahaan, sekä lapsilisään. Tämän lisäksi perheen on mahdollista saada kotihoidon tukea, jos isä tai äiti hoitaa kotona alle 3-vuotiasta lasta. Hoitaja voi myös olla esimerkiksi isovanhempi tai palkattu hoitaja. Etuuden maksaminen päättyy viimeistään, kun perheen nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. (Kansaneläkelaitos 2016.) Kelan tarjoaman tuen lisäksi myös isovanhemmat saattavat tukea lapsiaan ja näiden perheitä rahallisesti. Isovanhemmat antavat taloudellista tukea lapsilleen tavallisimmin jokapäiväisiin menoihin kuten esimerkiksi vaatteisiin, ruokaan tai asumiskuluihin. (Hämäläinen –Tanskanen 2010: 377.)

4 Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan vanhemman ja 0-2 -vuotiaan lapsen välistä viestintää (Pesonen 2010: 515). Varhainen vuorovaikutus ja siihen liittyvät tunnekokemukset muokkaavat aivojen toiminnallista kehitystä ja vaikuttavat ihmisen kokonaisvaltaiseen kasvuun (Luoma – Mäntymaa – Puura – Tamminen 2003: 459). Vauvan varhaisimmat vuorovaikutuskokemukset syntyvät, kun vauva ja häntä hoitava aikuinen virittyvät toistensa toiminnan rytmiin sekä vireys- ja tunnetilaan. Tutun ihmisen läsnäolo nostaa vauvan vireystilaa, rauhoittaa, parantaa mielialaa ja edesauttaa näin hänen kykyään ottaa vastaan muita havaintoja ja toimia aktiivisesti. (Launonen 2006: 3721.) Lapsen kolme ensimmäistä kehitysvuotta ovat kehityspsykologisen tiedon mukaan persoonallisuuden kehityksen kivijalka, ja monet vanhemmat haluavat hoitaa lastaan näinä vuosina mahdollisimman paljon itse. Lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana luodaan perusta tunne-elämälle, perusturvallisuudelle, sosiaalisille taidoille, itsehillinnälle, sekä oikean ja väärän oppimiselle. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Lapsen varhaisessa vuorovaikutuksessa pidetään tärkeänä erilaisten rutiinotoimintojen merkitystä. Toistuvissa vuorovaikutusrutiineissa on olennaista se, että niissä on tiettyä toistoa ja järjestystä, sekä vastapainoksi myös eroja ja vaihtelua. Vähitellen lapsi oppii tunnistamaan tiettyjen tilanteiden tunnusmerkkejä ja ennakoimaan niiden perusteella, mitä seuraavaksi tapahtuu. On todettu, että pienet lapset tuottavat ensimmäiset sanansa ja eleensä todennäköisesti sellaisissa vuorovaikutustilanteissa, joissa he pääsevät toimimaan itse aktiivisesti tai käyttävät jotakin esinettä aikuisen kanssa. (Launonen 2006: 3722–3723.)

Vauvan hoidossa, vuorovaikutuksessa tai hänen käyttäytymisessä ilmenevät vakavat tai pitkäaikaiset ongelmat voivat aiheuttaa vauvalle psyykkisiä häiriöitä. Jopa 30 % vanhemmista on kuvannut vauvan jokapäiväisessä hoidossa, vuorovaikutuksessa tai käyttäytymisessä ongelmia ja haasteita. Ongelmien ollessa vakavia tai pitkäaikaisia vauvan psyykinen ahdinko voi alkaa näkyä erilaisina oireina, kuten vetäytymisenä vuorovaikutuksesta, ärtyneisyytenä tai unen ja syömisen säätelyn heikentymisenä. (Puura – Tamminen 2016: 951–952.)

Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja aikuisen välistä tunnesuhdetta. Sen laadulla on todettu olevan yhteyttä lapsen ja aikuisen välisiin vuorovaikutuskokemuksiin. Vauvan biologisesti määräytyvät käyttäytymismuodot toimivat viestinä aikuiselle ja aiheuttavat

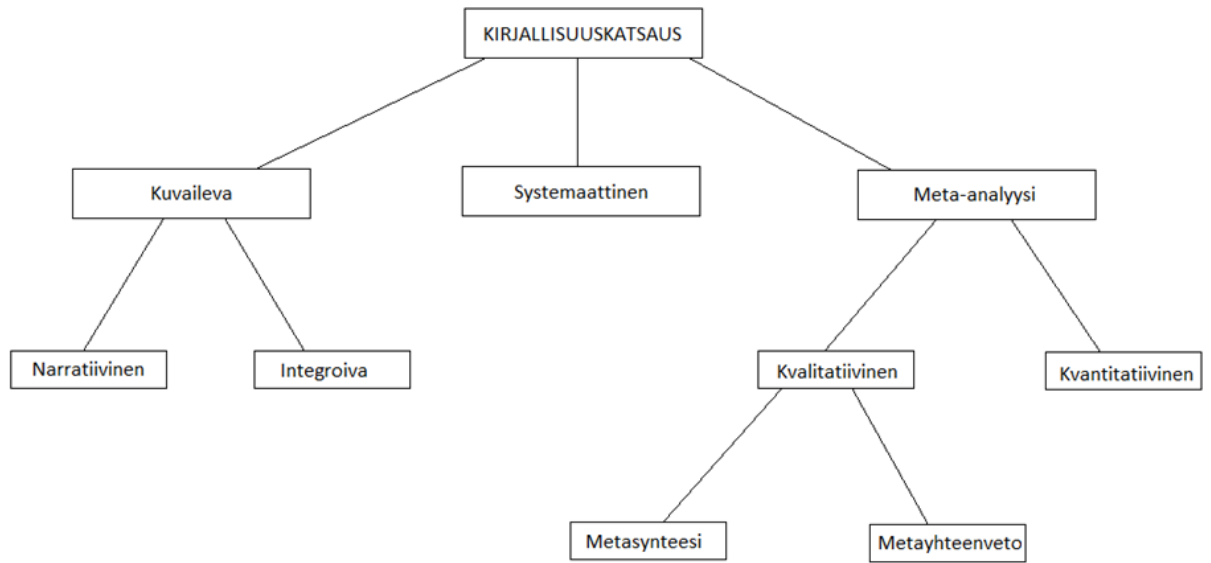
näin erilaisia vasteita hoitajassa. Tällaista käyttäytymistä vauvalta on esimerkiksi suuntautuminen kohti hoitajaa, itku, jokeltelu, hymy ja takertuminen. Se tapa, kuinka johdonmukaisesti aikuinen vastaa näihin viesteihin ja kuinka hän niihin reagoi, vaikuttaa siihen, millaiseksi kiintymyssuhde kehittyy. (Luoma ym. 2003: 461.) Kiintymyssuhteen laadulla on merkitystä lapsen myöhemmän sosiaalisen, kognitiivisen ja tunne-elämän kehityksen kannalta. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostanut lapsi voi tutustua maailmaan uteli-aana tutkijana ja hädän tullen luottaa siihen, että apua voi hakea hoivaajalta. (Pajulo – Tamminen 2002: 3010.)

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on keskeinen menetelmä muodostettaessa kokonaiskuvaa tietyistä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta. Hoitotieteessä kirjallisuuskatsauksia käytetään usein hahmottamaan jonkin aihealueen tai ilmiön tutkimustarvetta. Se voi olla itse tutkimusmenetelmä, jonka avulla yhdistetään aikaisempaa tutkimustietoa. Kirjallisuuskatsauksen tärkein tehtävä on kehittää teorian tiedon ymmärrystä ja termistöä, kehittää teoriaa tai arvioida olemassa olevaa tietoa. Sen avulla voidaan myös tunnistaa ristiriitaisuuksia tai ongelmia valitussa kohdeilmiossa. (Axelin – Stolt – Suhonen 2015: 6-7.)

Kirjallisuuskatsaustyyppit voidaan jakaa kolmeen päätyyppiin. Näitä ovat systemaattinen kirjallisuuskatsaus (systematic reviews) sekä määrällinen meta-analyysi (kohdistuu määrällisiin tutkimuksiin), laadullinen meta-synteesi (meta-analysis) ja kuvaileva katsaus (narrative literature reviews). Meta-synteesi kohdistuu laadullisiin tutkimuksiin. Kaikille katsaustyypeille ominaisina osina ovat kirjallisuuden haku, arviointi, aineiston perusteella tehty synteesi ja analyysi. Jokaisella katsaustyyppillä on eroavaisuuksia katsauksen tarkoituksen, aineiston hankinnan, määrittelyn ja analyysimenetelmän osalta. (Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja 2016.) Kuviossa 1 olemme esitelleet kirjallisuuskatsauksen tyypit ja niiden alatyypit.

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen tyyppien ryhmittely (Salminen 2011: 38).

Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tiivistelmää tietyistä aiheista, joka on tehty aiempien tutkimusten perusteella. Tällöin myös etsitään tulosten kannalta aiheeseen soveltuvia tutkimuksia. Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella voidaan testata hypoteeseja, raportoida tutkimustuloksia ja arvioida niiden johdonmukaisuutta. (Salminen 2011: 9.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tehokas tapa syventää tietoja asioista, joita on jo aiemmin tutkittu (Tuomi – Sarajärvi 2009: 123).

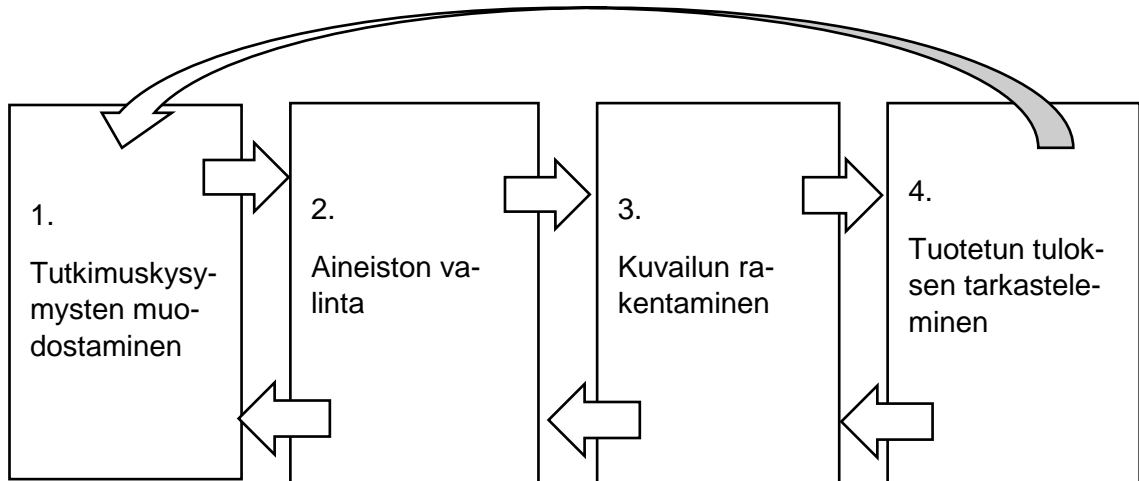
Meta-analyysit jaetaan laadullisiin eli kvalitatiivisiin sekä määrällisiin eli kvantitatiivisiin meta-analyysihin (Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja 2016). Meta-analyysillä tarkoitetaan yleisimmin kvantitatiivista meta-analyysiä, joka nähdään tapansa puolesta vaativimpana kirjallisuuskatsauksen tyyppinä. Tällä tavalla tutkittavasta aiheesta luodaan parempia yleistyksiä yksittäisiin tutkimuksiin suhteutettuna. Kvantitatiivisen meta-analyysin vahvuutena on se, että aineistosta saadaan numeerisia tuloksia, jolloin tutkimustulosten uskottavuus paranee. (Salminen 2011: 14.)

Kvalitatiiviseen meta-analyysiin sisältyy kaksi orientaatiota, jotka ovat metasynteesi ja metayhteenvedo. Laadullinen metasynteesi on erittäin lähellä systemaattista kirjallisuuskatsausta ja sen ideana on yhdistää tutkimukset samasta aiheesta, jotta niiden oletukset pystytään tuomaan ilmi. Metasynteesissä valikoituja tekstejä luetaan huolellisesti läpi ja niistä tuodaan esille käsitteitä, ideoita ja fraaseja, joita vertaillaan keskenään. Laa-

dullisessa metayhteenvedossa laadullinen tutkimus tiivistetään kvantitatiivisilla menetel­millä. Metayhteenvedossa on neljä vaihetta: seulominen, ryhmittely, tiivistäminen ja efek­tikokojen laskenta. Ennen laskentavaiheita pyritään karsimalla ja tiivistämällä aikaansaa­maan lauseita, jotka ovat tärkeitä ja kuvaavia tutkimusongelman kannalta. (Salminen 2011: 12–13.)

Hoito- ja terveystieteellisissä tutkimuksissa on käytetty paljon kuvailevan kirjallisuuskat­sausmenetelmiä. Näiden menetelmien avulla tutkimuskysymyksestä edetään jäsen­nettyyn tietoon. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole tarkoitus referoida löydet­tyjä tutkimuksia, vaan vertailla aineistojen tietoja, tarkastella uuden ja vanhan tiedon suh­detta sekä tehdä laajempia päätelmiä aiheesta. Tarkasteltaessa tuotettuja tuloksia työtä tulee pohtia sisällöllisesti ja menetelmällisesti sekä arvioida työn eettisyyttä ja luotetta­vuutta. (Kangasniemi ym. 2013: 293–296.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaetaan neljään eri vaiheeseen, jotka saattavat osin edetä myös päällekkäin, mutta kuitenkin koko prosessin ajan suhteessa toisiinsa (kuvio 2). En­simmäisessä vaiheessa määritetään tutkimuskysymys tai tutkimuskysymykset. Hyvä tut­kimuskysymys edellyttää, että se on riittävän täsmällinen ja rajattu, jotta ilmiötä voidaan tarkastella mahdollisimman syvällisesti. Toisaalta jos tutkimuskysymys on väljempi, il­miötä voi tarkastella useammista näkökulmista. Toisessa vaiheessa valitaan aineisto, jota ohjaa tutkimuskysymys. Aineisto kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen muodostuu aiemmin julkaistusta, tutkimusaiheen kannalta merkityksellisestä tutkimustiedosta ja yleisimmin sisältää jonkinlaisen kuvauksen aineiston valintaprosessista. Kolmas vaihe koos­tuu kuvailun rakentamisesta. Sen tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen aineiston tuottamana laadullisena kuvailuna ja uusien johtopäätösten tekemisenä. Neljännessä eli viimeisessä vaiheessa tarkastellaan tuotettua tulosta. Tämä sisältää sekä sisällöllisen ja menetelmällisen pohdinnan, että tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden arvioinnin. (Kan­gasniemi ym. 2013: 195–197.)

Kuvio 2. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kahteen päätyyppiin, joita ovat narratiivinen ja integroitu muoto. Narratiivisella muodolla tarkoitetaan laajaa kuvaa käsiteltävästä aiheesta ja tällä metodilla voidaan kuvata käsiteltävän aiheen historiaa ja kehityskulkua. Integroivalla kirjallisuuskatsauksella tuotetaan uutta tietoa aiemmin tutkitusta aiheesta ja lisäksi se on apuna kirjallisuuden tarkastelussa ja kriittisessä arvioinnissa. Se on narratiivisesta katsauksesta poiketen tarkemmin suunniteltu ja jäsennelty katsaustyyppi, jolla on useita yhtymäkohtia systemaattiseen katsaukseen. (Axelin – Stolt – Suhonen 2015: 110.) Tämän kirjallisuuskatsauksen menetelmänä olemme käyttäneet kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, sillä se oli parhaiten sovellettavissa aiheeseemme.

5.2 Aineiston haku

Kirjallisuuskatsauksen aineiston keruu perustuu ennalta tehtyyn suunnitelmaan. Ideaalitulanteessa kirjallisuuskatsaukseen saadaan kaikki saatavilla oleva aihetta käsittelevä tieto, mutta käytännössä tähän lopputulokseen ei aina päästä. Tavoitteena on kuitenkin käyttää mahdollisimman kattavasti alkuperäisaineistoja. Haku toteutetaan valitsemalla asiasanat ja tietokannat aineiston keruuta varten. Aineiston keruuvaiheessa pidetään kirjaa tiedonhaun tuloksista. Kun sopiva aineisto on löytynyt, arvioidaan julkaisujen soveltuvuus kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksiin ja etukäteen määriteltyihin mukaanotto- ja poissulkukriteereihin perustuen. (Axelin – Stolt – Suhonen 2015: 114.)

Kirjallisuuskatsaukseen mukaan valitut alkuperäiset tutkimusartikkelit tulisi arvioida kat-
saustyyppiin soveltuvia arviointikriteerejä käyttäen. Arvioinnin avulla pyritään määrittele-
mään ja kuvaamaan artikkelissa esitettyjen tulosten luotettavuutta ja sitä, kuinka paljon
tuloksille voidaan antaa painoarvoa kirjallisuuskatsauksessa. (Axelin – Stolt – Suhonen
2015: 69.) Tutkimusartikkeleita arvioitaessa tulee huomioida niiden validiteetti eli päte-
vyys ja reliabiliteetti eli todenmukaisuus. Validiteetti ilmaisee, kuinka hyvin valittu tutki-
musmenetelmä tai mittausten menetelmä mittaa haluttua ominaisuutta tai tutkimuskysy-
mystä. Reliabiliteetti kuvaa sitä, miten luotettavasti ja toistettavasti käytetty mittaus- tai
tutkimusmenetelmä tarkastelee haluttua ilmiötä. (Hiltunen 2009: 3, 9.)

Tämän opinnäytetyön aineiston haussa käyttämämme tietokannat olivat Cinahl, Medic,
Volter, Ovid, Joanna Bricks Institute, EbscoHost, Pubmed, Social Care Online, Eric ja
Arto. Lisäksi meitä auttoi Metropolia Ammattikorkeakoulun informaattikko, jonka avustuk-
sella löysimme vielä tietokannat Abi/Inform collection ja Science Direct, joista jatkoimme
aineiston hakua. Osasta tietokantoja emme löytäneet lainkaan aiheeseemme sopivaa
materiaalia ja muutenkin haku osoittautui erittäin haastavaksi. Löysimme aiheestamme
niukasti tutkittua tietoa, joten tiedonhaku ja sopivan materiaalin löytäminen olivat aikaa
vievää ja kovan etsinnän takana. Aineiston haussa käytettyjä suomenkielisiä hakusanoja
olivat esimerkiksi *isovanhem**, *isovanhemmat*, *lapsenlaps**, *perhesukupol**, *tukeminen* ja
rooli. Englanninkielisiä hakusanoja olivat muun muassa *grandparent**, *grandparents*,
grandmother, *grandparenting*, *grandchild**, *role*, *relationship*, *caregiv**, *support* ja *involve-*
ment. Osan lopullisesta aineistostamme löysimme manuaalisella haulla, kuten hyväksi
havaittujen tutkimusartikkeleiden lähteistä. Saimme opinnäytetyömme ohjaajalta luvan
käyttää materiaalina tutkimusartikkeleiden lisäksi myös muita dokumentteja kuten tiivistel-
miä ja raportteja, koska aiheeseen liittyviä sopivia tutkimusartikkeleita ei löytynyt.

5.3 Aineiston valinta

Aineiston valintaa ohjaavat sisäänotto- ja poissulkukriteerit ja ne määritellään tutkimus-
kysymyksiin perustuen. Sisäänottokriteereillä voidaan rajata aineiston lähtökohtia, tutki-
muskohdetta, julkaisun ajankohtaa, tuloksia ja menetelmiä. Niiden vastaavuuden perus-
teella aineistosta poissuljetaan se osa, joka ei vastaa tutkimuskysymyksiin. Valinnan yh-
teydessä aineistoa tulee tarkastella otsikon, tiivistelmän ja lopulta koko tekstin tasolta.
Kun aineistoa tarkastellaan otsikoiden tasolla, kiinnitetään huomiota siihen, että se vas-
taa tutkimuskysymykseen. Tutkimuksista, jotka ovat valittu otsikoiden perusteella, lue-
taan tiivistelmäosuudet, joiden tarkoituksena on avata lukijalle tutkimuksen tarkoitusta ja

sisältöä. Mikäli nämä vastaavat sisäänottokriteereitä, tarkasteluun otettavat artikkelit seulotaan koko tekstin tasolla. (Stolt & Routasalo 2007: 59, 69.) Opinnäytetyömme aineistojen valinnassa käytetyt sisäänotto- ja poissulkukriteerit on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Aineiston valinnassa käytetyt sisäänotto- ja poissulkukriteerit

<i>Sisäänottokriteerit</i>	<i>Poissulkukriteerit</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Julkaisuvuosi 2007–2017</i> • <i>Aineiston kieli suomi tai englanti</i> • <i>Vastaa tutkimuskysymykseen</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Julkaisu maksullinen</i> • <i>Aineisto käsittelee täysikäisiä lapsenlapsia</i> • <i>Opinnäytetyöt, pro gradut ja väitöskirjat</i>

Aineiston valinta voidaan tarkastelun helpottamiseksi jakaa kahteen, toisistaan hieman poikkeavaan prosessiin, jotka ovat aineiston implisiittinen ja eksplisiittinen valinta. Molemmille tavoille yhteneväistä on tiedonhaku luotettavia lähteitä käyttäen, mutta raportointitavat ja systemaattisuus poikkeavat toisistaan. Implisiittisessä aineiston valinnassa ei raportoida aineiston hankinnassa käytettyjä tietokantoja tai sisäänotto- ja arviointikriteerejä. Aineiston valinnan luotettavuus ja sopivuus ilmenevät aineiston analyysissä. Eksplisiittisessä aineiston valinnassa raportoidaan valintaprosessin vaiheet ja haut tehdään eri tietokannoista hyödyntäen aineiston aika- ja kielirajauksia, jolloin tieto on jälkeenpäin helposti löydettävissä. (Kangasniemi ym. 2013: 295–296.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytämme eksplisiittistä aineistonvalintamenetelmää.

Ennen tiedonhaun aloittamista asetimme valintakriteereitä, joilla rajattiin opinnäytetyöhön hyväksyttäviä tutkimusartikkeleita ja muita sisällöltään sopivia dokumentteja. Valintakriteereiksi asetimme, että tutkimusartikkelin tai muun luotettavan kirjallisen dokumentin tulee olla joko suomen- tai englanninkielinen, artikkeli vastaa tutkimuskysymykseen, ja se on kokonaan luettavissa ilmaisessa tietokannassa. Rajasimme artikkelien julkaisuvuoden viimeisen kymmenen vuoden sisään. Aloitimme tiedonhakuprosessin tutustumalla eri tietokantoihin ja yhdistelemällä eri hakusanoja. Tietokantoja, joista löysimme aihetta koskevia käyttökelpoisia artikkeleita ja materiaaleja olivat PubMed, Social Care Online, Volter, Science Direct ja ERIC.

Aloitimme aineiston rajauksen tietokannoista löytyneiden aineistojen otsikoiden perusteella, jotka vaikuttivat sopivan opinnäytetyömme aiheeseen. Otsikoiden perusteella

luimme seuraavaksi valitsemistamme aineistoista tiivistelmät. Tiivistelmän lukemisen jälkeen jatkoon pääsivät ne aineistot, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Tämän jälkeen silmäilimme kaikki tekstit, joiden tiivistelmät vastasivat tutkimuskysymyksiin. Koko tekstin lukemisen jälkeen sopivat aineistot päätyivät lopulliseksi materiaaliksi. Tutkimusartikkeleiden ja muiden dokumenttien saatavuus osoittautui hankalaksi, sillä suuri osa niistä jotka olisivat olleet otsikon perusteella sopivia, olivat maksullisia tai eivät olleet lainkaan saatavilla meille. Otsikon perusteella valitsimme 167 aineistoa, jonka jälkeen luimme niiden tiivistelmät. Tiivistelmien perusteella jäljelle jäi 62 aineistoa, jotka aluksi silmäilimme läpi. Lopulta luimme 26 aineistoa kokonaisuudessaan, joista lopulliseksi aineistoksi päätyivät kahdeksan. Opinnäytetyöhön valitut dokumentit on esitetty liitteessä 1. Koska tutkimuskysymyksemme muokkaantuivat opinnäytetyön edetessä, luimme erilaisia materiaaleja ja aineistoja paljon ja jouduimme vaihtelevaan jo valittuja aineistoja jonkin verran. Tutkimusaineiston analyysikehys on esitetty liitteessä 2 ja aineiston valinta on kuvattu liitteessä 3.

5.4 Sisällönanalyysi

Aineiston analyysin tarkoituksena on saada vastauksia tutkimuskysymyksiin, erottaa aineistosta olennainen, tutustua aineiston sisältöön, kartoittaa mihin tarkoitukseen aineisto on kerätty sekä varmistaa tutkimuksen luotettavuus. Huomioitavaa on hyödyntää alkuperäistä aineistoa myös raportointivaiheessa. Analyysi alkaa aineiston huolellisella lukemisella. Aineisto jaetaan osiin jonkin periaatteen mukaan (analyysitekniikat, teemoittelu, tyypittely, luokittelu). Tämän jälkeen kirjoitetaan oma näkemys asiasta ja havainnot liitetään teoriataustaan ja aikaisempiin tutkimuksiin. Hyvä tutkimusteksti on yhdistelmä omia oivalluksia ja teoriakirjallisuutta. Viimeiseksi perustellaan, miten koko prosessi on rakentunut. (Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta 2016.)

Aineiston analysoinnissa voidaan käyttää laadullista tai määrällistä analyysimenetelmää. Laadullisella eli kvalitatiivisella analyysillä jäsennetään tutkimuskohteen laatua, ominaisuuksia ja merkitystä kokonaisvaltaisesti. Laadullista analyysia voidaan toteuttaa monin eri menetelmin. Osa laadullisista menetelmistä kiteytyy tiettyyn analyysitapaan ja osa taas ohjaa tietyn tyyppisiin väljempään käsittelytapoihin. Laadullisille menetelmille ominaista on muun muassa kohteen esiintymisympäristö ja tausta, kohteen tarkoitus ja merkitys sekä ilmaisulliset ja kielelliset näkökulmat. Määrällisellä eli kvantitatiivisella analyysillä tulkitaan ja kuvataan kohdetta tilastojen ja numeroiden avulla. (Laadullinen analyysi 2015.) Määrällisellä tutkimuksella saadaan luonteeltaan yleistä tai yleistettävissä olevaa

tietoa. Tietoa käsitellään tilastollisina yksiköinä ja tutkimus perustuu käsitteisiin tilastoyksikkö, otos ja näyte. (Kvantitatiivisen analyysin perusteet 2016.) Laadullista ja määrällistä analyysia voidaan käyttää samassa tutkimuksessa yhtä aikaa ja molemmilla voidaan seittää, tosin eri tavoin, samoja tutkimuskohteita (Laadullinen analyysi 2015). Analyysimenetelmien valintaan vaikuttaa se, millaiseen ongelmanasetteluun tutkimuksella halutaan vastauksia (Aineiston analyysimenetelmät 2009).

Sisällönanalyysilla tarkoitetaan tieteellistä metodologia, ja se pyrkii päätelmiin erityisesti verbaalisesta, symbolisesta tai kommunikatiivisesta tiedosta, ja sen avulla aineisto järjestetään mahdollisimman ja selkeään muotoon. Tavoitteena on analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumenteiksi luetaan kaikki kirjallinen materiaali, esimerkiksi kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelu, puhe, keskustelu, dialogi ja raportit. Sisällönanalyysin avulla muodostetaan tietystä tutkittavasta aiheesta tiivistetty katsaus, joka yhdistää tulokset aiheen laajempaan kontekstiin ja siihen liittyviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 103–104.)

Opinnäytetyössämme käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysi metodologia. Tämä voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tapahtuu aineiston pelkistäminen eli redusointi, jossa aineisto pelkistetään karsimalla siitä tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimuskysymys, jonka mukaan aineistoa pelkistetään rajaamalla tutkimuskysymyksille olennaiset ilmaukset. Pelkistämistä voi tehdä niin, että auki kirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimuskysymyksiin kuvaavia ilmauksia, jonka jälkeen ne voidaan esimerkiksi alleviivata erivärisillä kynillä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 108–109.)

Toisessa vaiheessa tapahtuu aineiston klusterointi eli ryhmittely. Pelkistettyjen ilmausten yhdistämisestä seuraa alaluokkien muodostuminen. Ryhmittelyvaiheessa aineistosta kootut alkuperäisilmaukset käydään läpi huolellisesti, jolloin aineistosta etsitään yhteneviä tai eriäviä ominaisuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet eritellään ryhmiin ja yhdistetään luokaksi, jonka jälkeen annetaan luokalle sen sisältöä kuvaava nimi. Aineisto tiivistyy, kun yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. Kolmannessa vaiheessa aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tällöin erotetaan tutkimuskysymyksen kannalta oleellinen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Klusterointi on osa abstrahointiprosessia. Abstrahointia eli käsitteellistämistä jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan, kuin se aineiston sisällön kannalta on mahdollista. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 110–111.)

Luettuamme valitut aineistot huolellisesti läpi, alleviivasimme teksteistä tutkimuskysymyksiimme vastaavia asioita. Tämän jälkeen keräsimme kaikki alleviivatut lauseet yhteen ja suomensimme ne sanasta sanaan. Suomentamisen jälkeen pelkistimme lauseet ja jaottelimme ne tutkimuskysymysten mukaan kahteen eri osaan. Seuraavaksi abstrahioimme aineistomme alaluokkiin, joista yhdistyi yläluokkia. Yläluokkien yhdistämisen jälkeen muodostuivat kokoavat käsitteet eli pääluokat. Taulukossa 2 on esimerkki aineiston pelkistämisestä ja luokittelusta.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja luokittelusta

Suora lainaus	Suomennos	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
“Other important roles that grandparents today have in their grandchildren’s lives are: a binder with the family past...”	“Muita tärkeitä isovanhempien rooleja lastenlasten elämässä ovat: “tietoarkku” perheen menneisyydestä...”	”Tietoarkku” perheen menneisyydestä	Suvun ja perheen historian tuntija	Suvun ja perheen identiteetin luoja	Isovanheman rooli lapsenlasten elämässä
“Many grandparents also want to pass on the traditions and language of their home country to their grandchildren.”	”Monet isovanhemmat haluavat myös välittää perinteitä ja äidinkieltään lapsenlapsille.”	Perinteiden ja äidinkielen välittäjä	Identiteetin luoja		

6 Opinnäytetyön tulokset

6.1 Isovanhemman rooli lapsenlapsen elämässä

Isovanhemmilla on monenlaisia rooleja lapsenlapsen ja koko hänen perheensä elämässä. Suurimmaksi osaksi isovanhempien rooli liittyy tuen ja avun antoon eri elämän alueilla ja useilla eri tavoilla. Sisällönanalyysin päätteeksi pääluokaksi muodostui isovanhemman rooli lapsenlapsen elämässä. Ensimmäiselle tutkimuskysymykselle muodostui kolme yläluokkaa, jotka ovat 1) fyysisen ja konkreettisen tuen antaja, 2) henkisen ja sosiaalisen tuen antaja sekä 3) suvun ja perheen identiteetin luoja. Taulukossa 3 on esitelty ensimmäisen tutkimuskysymyksen luokittelu alaluokkiin, yläluokkiin ja pääluokkaan.

Taulukko 3. Isovanhemman rooli lapsenlapsen elämässä

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Tukipilari	Fyysisen ja konkreettisen tuen antaja	Isovanhemman rooli lapsenlapsen elämässä
Yhteisiin aktiviteetteihin osallistuja		
Hoitoavun tarjoaja		
Huoltaja		
Tunnepuolen tukija	Henkisen ja sosiaalisen tuen antaja	
Sosiaalinen tukija		
Vakauden ja turvallisuuden tuoja		
Tukee pyyteettömästi		
Esikuva		
Henkinen tukija	Suvun ja perheen identiteetin luoja	
Suvun ja perheen historian tuntija		
Identiteetin luoja		
Oman osaamisen välittäjä jälkipolville		

6.1.1 Fyysisen ja konkreettisen tuen antaja

Isovanhemman rooli voidaan nähdä fyysisen ja konkreettisen tuen antajana. Perheen tukipilarina toimiminen, yhteisiin aktiviteetteihin osallistuminen, hoitoavun tarjoaminen ja myös lapsenlapsen huoltajana oleminen ovat isovanhemman rooleja fyysisen ja konkreettisen tuen antajan näkökulmasta. Tukipilari sisältää erilaisia tukemiseen ja auttamiseen liittyviä rooleja: tukija, taustajoukko, puolestapuhuja, avuntarjoaja, tuen antaja ja

taloudellisen tuen antaja. Isovanhemmat osallistuvat lapsenlapsen kanssa yhteisiin aktiviteetteihin, jolloin heidät nähdään leikkikaverina ja yhteisiin puuhasteluihin osallistujina. Isovanhemmat tarjoavat monenlaista hoitoapua lapsiperheelle ja tätä roolia on kuvattu seuraavilla tavoilla: hoivaaja, lastenhoitaja, hoitapu, lasten perään katsoja, lastenhoitapu, kyyditsijä, apu hätätilanteessa sekä huolehtija. Isovanhempi voi toimia myös lapsenlapsen huoltajana, jolloin isovanhemman rooli voi olla sijaisvanhempi, kasvattaja tai kokopäivähoitaja.

There are lot of benefits for the grandchildren due to the fact that they can rely on grandparents anytime. For these grandchildren, grandparents are providers of safety and shelter, of support, a source of supportive social relationships and pleasant activities. (Man – Turluc 2014: 186.)

Grandparents help families balance their work and family commitments and fill the caring gaps by picking up their grandchildren from childcare, preschool and school, and caring for them until parents arrive home. Grandparents also do extra care during school holidays and often when care is needed unexpectedly, including overnight when necessary. (Murdoch Childrens Research Institute; The Royal Children's Hospital Melbourne 2010.)

6.1.2 Henkisen ja sosiaalisen tuen antaja

Isovanhemman rooli henkisen ja sosiaalisen tuen antajana jakautuu analyysimme perusteella kuuteen eri osa-alueeseen. Isovanhempi voidaan nähdä tunnepuolen tukijana, jolloin hänen roolinsa on tunteiden tasapainottaja sekä emotionaalisen neuvon ja ohjauksen tarjoaja. Sosiaalisena tukijana isovanhempi toimii sosiaalisen tuen tarjoajana, sosiaalisen vakauden ylläpitäjänä sekä kuuntelijana. Isovanhempi tuo vakautta ja turvallisuutta lapsenlapsen elämään, ja tähän sisältyviä rooleja ovat vakauden luoja, vakauden lähde, turva, uskottu aikuinen, luottohenkilö, pysyvyyden lähde, jatkuvuuden lähde, turvallisen kiintymyksen lähde, turvallisuuden tarjoaja, suojapaikan tarjoaja, turvaverkon tarjoaja sekä ystävä. Isovanhempi on lapsenlapselle pyyteetön tukija, ja on hänen vierellään, tapahtui mitä hyvänsä. Tällöin isovanhemman rooli on ehdottoman rakkauden tarjoaja ja kritisoimaton tukija. Isovanhemman roolina on toimia lapsenlapselle esikuvana, jolloin hän on lapselle roolimallina ja vanhenemisen mallina. Lisäksi isovanhempi toimii henkisenä tukijana, johon kuuluvia rooleja ovat henkinen opastaja, yhteisön ylläpitäjä, ajatusten luoja sekä arvojen luoja.

Grandparents are a source of stability and security for their grandchildren, to whom they act as mentors, give a sense of identity as well as unconditional love, acting as a mentor and exemplifying positive values, ideals and beliefs (Brooks – Clark – Cook – Hill – Klemmer – Offredy 2009: 6).

6.1.3 Suvun ja perheen identiteetin luoja

Isovanhemmat opettavat ja jakavat omia tietojaan, taitojaan ja ajatuksiaan jälkipolville. Tällöin he toimivat suvun ja perheen identiteetin luojina. Identiteetin luoja rooli sisältää uskomusten luomisen, äidinkielen välittämisen, kulttuurisen identiteetin ylläpitämisen ja perinteiden sekä tapojen välittämisen ja ylläpitämisen. Isovanhemmat ovat myös perheen ja suvun historian tuntijoita, jolloin heidän roolinsa on ”perheen viisautta”, ”historioitsija”, muistojen jakaja sekä ”tietoarkku” perheen menneisyydestä. Isovanhemmat välittävät jälkipolville omaa osaamistaan ja tietouttaan. Tähän sisältyvät roolit ovat: opettaja, neuvonantaja, ohjaaja, ruoanlaittomalli, ruoanlaittaja, mentori ja tiedollisen tuen antaja.

Other important roles that grandparents today have in their grandchildren's lives are: a binder with the family past, with the family's past rituals and practices, a role in maintaining cultural identity and support for the grandchildren who leave the country with their parents, the role of mentor and support, but also the role of mediator between generations (Man – Turliuc 2014: 186).

6.2 Isovanhemman läsnäolon vaikutus lapsenlapsen

Isovanhemman läsnäololla on erilaisia vaikutuksia lapsenlapsen, jotka liittyvät monella tavalla lapsenlapsen kehitykseen, kasvuun ja käyttäytymiseen. Toisen tutkimuskysymyksen pääluokaksi muodostui isovanhemman läsnäolon vaikutus lapsenlapsen. Tämä ja kaantui kahteen yläluokkaan, jotka ovat 1) vaikutus lapsenlapsen kognitiiviseen kehitykseen ja käyttäytymiseen ja 2) vaikutus lapsenlapsen henkiseen ja sosiaaliseen käyttäytymiseen. Taulukossa 4 on esitelty toisen tutkimuskysymyksen luokittelu alaluokkiin, yläluokkiin ja pääluokkaan.

Taulukko 4. Isovanhemman läsnäolon vaikutus lapsenlapsen

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Käyttäytymisongelmien vähentyminen	Vaikutus lapsenlapsen kognitiiviseen kehitykseen ja käyttäytymiseen	Isovanhemman läsnäolon vaikutus lapsenlapsen
Edesauttaa ulosannin hallinnassa		
Yksilöllinen vaikutus kognitiivisiin taitoihin		
Yksilöllinen vaikutus käyttäytymistottumuksiin liittyviin piirteisiin		
Edistää sopeutumiskykyä	Vaikutus lapsenlapsen henkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen	
Edistää sosiaalisia taitoja		
Edistää henkistä hyvinvointia		

6.2.1 Vaikutus lapsenlapsen kognitiiviseen kehitykseen ja käyttäytymiseen

Isovanhemman läsnäololla on vaikutuksia lapsenlapsen kognitiiviseen kehitykseen ja käyttäytymiseen, joista yksi on käyttäytymisongelmien väheneminen. Tällöin isovanhemman läsnäolo vähentää lapsenlapsen negatiivisia käyttäytymistapoja, käyttäytymisongelmia ja aggressiivista käyttäytymistä. Isovanhemman läsnäolo edesauttaa lapsenlapsen ulosannin hallintaa: se tukee ulosantia, vähentää negatiivista ulosantia, vaikuttaa temperamenttiseen reagoitakykyyn ja vähentää negatiivisia tunteenilmauksia turhautumistilanteissa. Isovanhemman läsnäololla on myös yksilöllinen vaikutus lapsenlapsen kognitiivisiin taitoihin. Lapsenlapsella voi olla yhtä hyvät tai paremmat verbaaliset taidot ikätovereihinsa verrattuna ja heikompi menestys numeraalisissa ja kirjallisissa kokeissa. Isovanhemman läsnäolo vaikuttaa yksilöllisesti lapsenlapsen käyttäytymistottumuksiin liittyviin piirteisiin. Läsnäololla voi olla rentouttava ja rauhoittava vaikutus lapsenlapsen tai riski hyperaktiivisuuteen tai ylipainoisuuteen.

Furthermore, acting as a grandparent is associated with multiple benefits for grandchildren, it is associated with the grandchildren's well-being, with improved behavior and less aggressive behaviors (Man – Turliuc 2014: 185).

6.2.2 Vaikutus lapsenlapsen henkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen

Isovanhemman läsnäolo vaikuttaa lapsenlapsen henkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen. Se edistää lapsenlapsen sopeutumiskykyä, mikä näkyy sopeutumisongelmien vähentymisenä ja parempana sopeutumiskyynä sekä sosiaalisen sopeutumisen edistymisenä. Isovanhemman läsnäolo edistää lapsenlapsen sosiaalisia taitoja: se edistää sosiaalisuutta, parantaa sosiaalista ulosantia ja tukee sosiaalisia taitoja. Se edistää myös lapsenlapsen henkistä hyvinvointia edistämällä mielenterveyttä ja hyvinvointia sekä vähentämällä masennusoireita ja emotionaalisia ongelmia.

Furthermore, a positive identity as a grandparent, as well as close ties between grandparents and grandchildren, promote well-being and mental health among grandparents and grandchildren (Becker – Steinbach 2012: 544).

Consistent with expectations, grandmother involvement offered some protection for grandchildren with high levels of observed negative emotional reactivity to frustration (Barnett – Conger – Nepl – Ontai – Scaramella 2010: 672).

7 Pohdinta

7.1 Tulosten tarkastelu, johtopäätökset ja kehitysehdotukset

Opinnäytetyömme aineiston pohjalta saimme tuloksena kuvauksia isovanhemman roolia lapsenlapsen elämässä ja isovanhemman läsnäolon vaikutuksista lapsenlapseen. Pääpiirteittäin valitsemamme dokumentit käsittelivät aiheita samoista näkökulmista. Näissä tuotiin esille isovanhempien tärkeitä rooleja lapsenlapsen elämässä, isovanhempien tarjoamia hoitoavun ja tuen muotoja sekä isovanhemman läsnäolon moninaisia vaikutuksia lapsenlapsen kasvuun ja kehitykseen. Joukossa oli myös nimenomaan isoäitiyteen ja isoäidin osallisuuteen painottuva artikkeli sekä erityisesti sukupolvien välisiin suhteisiin keskittyvä artikkeli.

Elinajanodotteen pidentyessä isovanhemmat ovat läsnä lastenlasten elämässä pidempään. Isovanhemmat ovat parempikuntoisia ja jaksavat touhuta ja viettää enemmän aikaa lastenlastensa kanssa. Isovanhempien roolia voi kuvailla ”hupina ilman vastuuta”, jolloin isovanhempi voi melko vapaasti toteuttaa isovanhemmuuttaan. Kuitenkin vanhemmat tekevät lopulliset päätökset kasvatuksesta ja sovituista säännöistä ja isovanhemman tulisi kunnioittaa näitä linjauksia. Vanhempien ei kuitenkaan kannata sivuuttaa täysin isovanhemmilta saatuja neuvoja, sillä heidän lapsenhoitotaitonsa ja tietonsa ovat kokemuksen myötä arvokkaita.

Yhtenä keskeisimpänä asiana tuloksista nousi isovanhempien osallisuuden merkitys lastenhoitoapuna. Vanhemmat arvostavat isovanhempien tarjoamaa hoitoapua suuresti esimerkiksi lapsen sairastuessa, koulujen loma-aikoina tai vanhempien ollessa töissä. Hyvät suhteet vanhempien ja isovanhempien välillä lisäävät isovanhempien osallisuutta lastenlastensa hoitoon. Etenkin lasten ollessa pieniä isovanhempien tarjoama apu ja tuki ovat ensisijaisen tärkeitä. Tuloksista kävi ilmi isovanhempien roolien moninaisuus. Yllätyimme siitä, kuinka monin eri tavoin isovanhemmat pystyvät jälkipolviaan auttamaan ja tukemaan. Yleisimpinä rooleina isovanhemmilla on ajateltu olevan juuri lastenhoitoavun tarjoaja. Yleisimmin isovanhemman osallisuutta ajatellaan ennemmin konkreettisena apuna kuten lastenhoito- ja kodinhoitoapuna, mutta heillä on myös merkittävä rooli perheen historian tuntijana sekä tapojen ja perinteiden välittäjänä. He ovat niitä, jotka tuntevat perheen ja suvun vaiheet jo kauan ennen lasten ja lastenlasten syntymää. Isovanhemmat ovat väylä saada käsitys omista taustoista, lähtökohdista ja sukujuurista.

Kun lapsenlapset ovat nuoria, isovanhemman osallistuminen heidän elämäänsä on tiivistä ja läheistä ja se vaikuttaa myös positiivisesti isovanhemman omaan hyvinvointiin. Isovanhemmuuteen olisi kuitenkin hyvä löytää niin sanottu ”kultainen keskitie”. Isovanhempien liiallisella kuormituksella saattaa olla myös negatiivisia vaikutuksia, kuten isovanhemman uupuminen ja se, että lastenlasten hoito muuttuu mielekkäästä tekemisestä velvollisuudeksi ja tällä saattaa olla vaikutuksia myös lapsenlapseseen. Eläkkeelle jäätyään isovanhempia saatetaan kuormittaa liiaksikin, jolloin isovanhempien oma aika jää vähälle.

Isovanhemman läsnäololla huomattiin olevan yllättävän paljon erilaisia vaikutuksia lapsenlapseseen. Tuloksista nousi esille, että isovanhemmilla on pääosin pelkästään positiivisia vaikutuksia lapsenlapseseen. Tämä lienee johtuvan isovanhempien luonteenpiirteistä, olemuksesta ja asenteista. Isovanhemmat ovat yleisesti ottaen rauhallisia ja tasapainoisia ja tämä heijastuu myös lapsenlapseseen. Ihmisten käyttäytymismallit ja -tavat tarttuvat helposti toisiinsa. Esimerkiksi positiivisuus ruokkii positiivisuutta ja negatiivisuus negatiivisuutta. Lapset ovat herkkiä vaikutteille ja esimerkeille, ja ottavat helposti mallia muun muassa läheisten ihmisten toiminnasta ja käytöksestä. Isovanhemmat haluavat antaa hyvää mallia ja ohjata lasta oman toiminnan kautta esimerkiksi hyväksyttäviin käyttäytymismalleihin. Lapselle on tärkeää ja positiivista nähdä eri-ikäisiä ja erilaisia ihmisiä, jotta hän oppii toimimaan monenlaisten ihmisten kanssa ja näkee eri elämäntapoja. Voidaan todeta, että isovanhemman osallisuus lapsenlapsen elämässä on kaikkien osapuolten kannalta myönteinen asia.

Isovanhempien ja vanhempien välisten suhteiden ollessa tiiviit ja läheiset myös isovanhemman ja lapsenlapsen välinen suhde on todennäköisesti läheinen. Aineistosta kävi ilmi, että äidinpuoleiset isovanhemmat havaittiin läheisimmiksi kuin isänpuoleiset isovanhemmat. Tämä saattaisi johtua isoäitien ja heidän tyttäriensä läheisemmistä suhteista; kynnys pyytää omaa äitiä hoitoavuksi voi olla matalampi kuin avun pyytäminen anopilta. Isoäidit ovat myös yleensä aktiivisemmin mukana tytärtensä kuin poikiensa lastenhoidossa ja heidän osallisuutensa voisi ajatella johtuvan naisille ominaisesta hoivavietistä ja halusta pitää perheestä huolta. Myös lapsen kokiessa kotonaan ankaraa kasvatusta, isoäidin osallisuus suojaavana tekijänä tuo lapselle tasapainoa. Isoäideillä nähdään olevan hemmotteleva, salliva ja lempeä asenne lapsenlapsiaan kohtaan ja he saattavat olla maltillisempia ja rauhallisempia esimerkiksi lapsen aggressiivisten tunnereaktioiden ilmaantuessa. Koska isoäideistä aktiivisempina osapuolina tulee helposti lapsenlapselle

läheisempi isovanhempi, he myös saavat osakseen enemmän huomiota lapsenlapsilta kuten esimerkiksi puhelinsoittoja ja huomionosoituksia.

Isovanhemmat nähtiin erityisen tärkeiksi perheen kohdatessa kriisi- tai muutostilanteita, kuten avioero, perheenjäsenen kuolema tai vakava sairastuminen. Tällaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee elämäänsä vakautta, turvallisuutta ja pysyvyyttä, joita isovanhempi hänelle edustaa. Lapsenlapsi voi useimmissa tapauksissa turvautua isovanhempiinsa koska vain. On myös mahdollista, että isovanhemman ja lapsenlapsen välinen suhde saa uudenlaisen merkityksen, mikäli isovanhemmasta tulee lapsen huoltaja. Tällöin isovanhempi ja lapsenlapsi kohtaavat erilaisia haasteita, joihin saattaa liittyä esimerkiksi taloudellisia ongelmia, stressiä, masennusta ja muita terveydellisiä ongelmia. Isovanhemman kasvatustavat saattavat poiketa hyvinkin paljon vanhempien kasvatustavoista, joilla voi olla vaikutusta lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Tehtyämme laajaa tiedonhakua aiheesta tulimme tulokseen, että isovanhemman osallisuutta lapsiperheen tukena sekä suhdetta ja roolia lapsenlapsen tulisi tutkia lisää. Etenkin Suomessa aiheesta voitaisiin tehdä enemmän tutkimuksia. Koska isovanhemmilla on paljon positiivisia vaikutuksia lapsenlapsen, heidän olemassaoloon tulisi hyödyntää enemmän. Opinnäytetyömme tulokset tulevat olemaan hyödynnettävissä myös tulevaisuudessa, sillä isovanhemmuus on aina ajankohtainen ja tärkeä aihe. Tietoisuutta isovanhempien hyödyllisyydestä lastenlasten elämässä voitaisiin lisätä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksissa perhekeskeisyyttä käsiteltäessä. Lisäksi lasten parissa jo työskentelevät sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voisivat kiinnittää työssään enemmän huomiota siihen, että myös isovanhemman osallisuus huomioidaan esimerkiksi päiväkodeissa, neuvoloissa ja lastenosastoilla. Neuvoloissa odottavia äitejä ja isiä voitaisiin rohkaista ottamaan omat vanhempansa mukaan neuvolakäynnille, päiväkodeissa voisi järjestää erillisen isovanhempi-päivän ja lastenosastoilla kannustaa isovanhempia vierailemaan aktiivisesti osastolla muun perheen lisäksi. Isovanhemmat kokevat mielekkääksi päästessään osallistumaan lapsenlapsiensa elämään useilla eri elämäntilanteilla ja heidän läsnäolonsa merkitys nähdään tärkeänä kaikenlaisissa perheissä riippumatta kulttuurista, perheen sosioekonomisesta asemasta tai perhemuodosta.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys on vahvasti mukana tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, ja tutkimuksen kokonaisuuden kannalta eettisten ohjeiden noudattaminen on merkittävää. Eettisyyttä tulee

pohtia jo aiheen valinnassa ja tutkimuskysymyksiä muodostaessa. (Kylmä – Juvakka 2012: 144.) Opinnäytetyötä tehdessä tulee noudattaa rehellisiä toimintatapoja sekä huolellisuutta ja tarkkuutta kaikissa prosessin vaiheissa. Opinnäytetyötä tehdessä on perehdyttävä aiemmin tutkittuun laajempaan tietoperustaan noudattaen eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Huolellisten ja asianmukaisten teksti- ja lähdeviitteiden avulla opinnäytetyön tekijä kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä ja antaa heidän aiemmin tehdyille työlleen arvostusta ja merkitystä. Lisäksi tällä osoitetaan, että työtä ei ole plagioitu omaksemme muiden tuottamista tuloksista. Opinnäytetyöhön tarvittavat kirjalliset sopimukset tulee laatia ja allekirjoittaa jokaisen osapuolen toimesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012–2014.) Opinnäytetyön tulosten tarkastelussa korostetaan tarkkuutta, jolloin artikkelit ja muut dokumentit luetaan huolellisesti eikä niiden alkuperäistä sisältöä muuteta (Kylmä – Juvakka 2012: 154).

Tieteellisen tutkimuksen avulla pyritään tuottamaan mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan selvittämällä tutkimuksella tuotetun tiedon totuudenmukaisuutta. Täten tutkimustoiminnan, tieteellisen tiedon ja sen hyödyntämisen kannalta tutkimuksen luotettavuuden arviointi on välttämätöntä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida useilla eri tavoilla, kuten uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden sekä siirrettävyyden perusteella. (Kylmä – Juvakka 2012: 127.) Kirjallisuuskatsauksen eri vaiheissa arvioidaan kriittisesti, jotta pystytään arvioimaan katsauksella saadun tiedon luotettavuutta. (Johansson – Axelin – Stolt – Ääri 2007: 53). Luotettavuuteen vaikuttaa myös opinnäytetyön kesto, eli millaisella aikataululla työ on tehty: luotettavuutta lisää se, että työhön on käytetty riittävästi aikaa (Tuomi – Sarajärvi 2009: 141–142).

Kirjallisuuskatsausta tehdessä alkuperäistutkimusten laatua tulee arvioida kriittisesti, jolloin koko kirjallisuuskatsauksen yleinen luotettavuus kasvaa. Mukaan otettavilta artikkeleilta vaaditaan tiettyä minimilaatutasoa. Lisäksi tutkimusten laatueroja pyritään selvittämään, mikä selittää tutkimustulosten eroavaisuuksia. Tutkimusten laadulle määritetään peruskriteerit, joita tarkastellaan ja tarkennetaan alkuperäistutkimuksia valittaessa. Tässä kiinnitetään huomiota siihen, kuinka luotettavaa tutkimuksesta saatu tieto on, sekä lisäksi arvioidaan sen tulosten tulkinnallisuutta ja kliinistä merkitystä. (Johansson – Axelin – Stolt – Ääri 2007: 101.) Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava puolueettomuusnäkökulma, eli tuloksia ei voida muokata oman näkökantansa perusteella mielensä mukaisiksi (Tuomi – Sarajärvi 2009: 136).

Ennen opinnäytetyöprosessin alkua kävimme tutkimus- ja kehitystyön menetelmät -kursin, johon sisältyi teoretietoa tutkimusprosessista, tutkimustiedon hausta ja kriittisestä tarkastelusta sekä tutkimus- ja kehitystyön eettisistä periaatteista. Etsiessämme kirjallisuuskatsauksemme tutkimusartikkeleita teimme hakuja moniin tietokantoihin useilla eri hakusanayhdistelmillä, mutta sisäänottokriteerit täyttäviä tutkimusartikkeleita löytyi yllätykseksemme todella vähän. Löysimme niukasti suomenkielisiä, että kansainvälisellä tasolla tehtyjä tutkimusartikkeleita aiheestamme, kun taas aihetta sivuavia tutkimuksia, kuten isovanhempien sijaisvanhempana toimimista ja lapsenlapsen kuoleman kohdanneita isovanhempia löytyi hieman enemmän. Päätimme kuitenkin pitäytyä alkuperäisessä aiheessamme, emmekä lähteneet laajentamaan sitä. Päätimme yhteistyössä ohjaavan opettajan kanssa ottaa tutkimusartikkeleidemme lisäksi mukaan erinäisiä käsikirjoituksia, tiivistelmiä ja raportteja. Näin saimme kartutettua aineistoamme riittävän laajaksi, ja saimme tarpeeksi analysoitavaa materiaalia. Teimme hakuja sisäänottokriteerejä noudattaen, ja tarkastelimme kriittisesti mukaan otettavia dokumenttien luotettavuutta. Vaikka kaikki dokumenttimme eivät olleetkaan tutkimusartikkeleita, olivat ne haettu tutkimustietokannoista ja tutkimusartikkeleissa käytettyjen lähteiden kautta. Koska käyttämämme aineisto sisältää vain kaksi virallista tutkimusartikkelia, kaksi tutkimusartikkelin käsikirjoitusta ja neljä muuta dokumenttia, on kirjallisuuskatsauksemme luotettavuudessa kyseenalaistamista. Jälkeenpäin ajateltuna aiheesta olisi voinut tehdä myös laadullisen tutkimuksen haastattelumenetelmällä, mutta päätimme kuitenkin pidättäytyä kirjallisuuskatsauksessa aikatauluresurssien takia.

7.3 Opinnäytetyö oppimisprosessina

Opinnäytetyö oppimisprosessina oli monelta osin haastava ja aikaa vievä, mutta samalla opettavainen ja palkitseva. Emme olleet aiemmin tehneet kolmannen asteen opinnäytetyötä, joten prosessi oli molemmille uusi. Opinnäytetyön aihe valikoitui yksimielisesti, sillä valmiiksi annetuista vaihtoehdoista Vauva Suomi -hanke kiinnosti kumpaakin eniten. Koska aiempi tietomme ja kokemuksemme aiheesta oli rajoittunut omiin henkilökohtaisiin kokemuksiimme, lähinnä lapsenlapsena olemiseen ja omien vanhempien tarkasteluun isovanhempana olemisen näkökulmasta, halusimme tarkastella aihetta myös tieteelliseltä kannalta. Ennen opinnäytetyöprosessin alkua teimme innovaatioprojektin Vauva Suomi ry:lle siitä, kuinka isovanhemmat voivat hyödyntää teknologiaa lastenlastensa kanssa. Innovaatioprojektin avulla pääsimme tutustumaan opinnäytetyön aihealueeseen ja hankkeeseen syvemmin.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme aiheen sisällöllisen tiedon lisäksi paljon tiedon hausta, kuten käyttämään erilaisia tietokantoja ja hakemaan luotettavaa tietoa. Hyödynsimme englanninkielistä materiaalia työssämme paljon, joten niiden lukemisessa ja arvioinnissa tapahtui kehitystä. Opimme myös, kuinka kirjallisuuskatsaus käytännössä tehdään ja ennestään vieras sisällönanalyysi tuli tutuksi. Huolellisesti tehty sisällönanalyysi helpotti paljon tulosten auki kirjoittamista. Opinnäytetyön edetessä huomasimme, että työ ”elää” koko prosessin ajan; tutkimuskysymykset ja tarkka aihe hakivat lopullista muotoaan useaan kertaan.

Opinnäytetyömme myötä opimme ammatillisen kasvun kannalta arvostamaan perhekeskeisyyden merkitystä hoitotyössä entistä enemmän. Tulevina sairaanhoitajina osaamme työssämme huomioida lapsiperheitä kohdatessamme paremmin myös isovanhempien osallisuuden ja tärkeyden. Vaikka opinnäytetyön tekeminen tuntui ajoittain työläältä, koemme onnistuneemme hyvin ja olemme lopputulokseen tyytyväisiä.

Lähteet

Ahonen, Helena 2001. Lapsenlapsen syntymä ja lastenneuvolaikäisen lapsen isovanhemmuus isovanhemman kokemana. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Aineiston analyysimenetelmät 2009. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät>>. Luettu 14.10.2016.

Axelin, Anna – Stolt, Minna – Suhonen, Riitta 2015. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto. Turku: Juvenes Print.

Bangerten, Lauren – Waldron, Vincent 2014. Turning points in long distance grandparent-grandchild relationships 29. 88-97. Journal of Aging Studies. Verkkodokumentti. <http://ac.els-cdn.com/S0890406514000085/1-s2.0-S0890406514000085-main.pdf?_tid=3bc30f20-945a-11e6-941d-00000aab0f6c&acdnat=1476702775_ff402ebd0bacdf8ccbcc4643d72d989>. Luettu 17.10.2016.

Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52: 74-. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <<https://www.doria.fi.ezproxy.metropolia.fi/bitstream/handle/10024/63343/diss2010broberg.pdf?sequence=1>>. Luettu 4.10.2016

Danielsbacka, Mirkka – Tanskanen, Antti 2010. Isovanhemmuus ennen ja nyt - kohti sosiologian ja evoluutioteorian vuoropuhelua. Sosiologia 3: 221-228. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.metropolia.fi/se/s/0038-1640/47/3/isovanhe.pdf>>. Luettu 4.10.2016.

Eräsaari, Leena 2002. Moderni Mummo. Gerontologia 16. Verkkodokumentti. <<http://www.doria.fi/handle/10024/20556>>. Luettu 13.10.2016.

Hiltunen, Leena 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylän yliopisto. Verkkomateriaali. <http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf>. Luettu 14.10.2016.

Hurme, Vuokko 2010. Kuin samaa perhettä. Pari & Perhe. Väestöliitto 4/2010. 12-13. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/02eca2d4ed88e760e7ab50dec718de6c/1490859075/application/pdf/845199/P%26P4_10%20nettipdf.pdf>. Luettu 30.3.2017.

Hämäläinen, Hans – Tanskanen, Antti 2010. Perhesukupolvet ja taloudellinen auttaminen. Suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antama tuki. Janus vol 18 (4) 2010, 374-386. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://ojs.tsv.fi/index.php/janus/article/view/50586/15327>>. Luettu 26.9.2016

Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Digipaino-Turun Yliopisto.

Juhela, Tuija 2006. Isovanhempien tuki ja lapsiperheen arjessa selviytyminen. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Verkkodokumentti. <<http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93803/gradu01308.pdf?sequence=1>>. Luettu 26.9.2016.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P. & Liikainen, E. 2013. Kuvailuva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenet-tyyntietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301.

Kansaneläkelaitos 2016. Pikaopas perhe-etuuksiin. Verkkodokumentti. <<http://www.kela.fi/lapsiperheet-pikaopas#2>>. Luettu 26.9.2016

Karisto, Antti 2005. Suuret ikäluokat. Jyväskylä: Gummerus.

Kvantitatiivisen analyysin perusteet 2016. Virtuaali ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289328583/1194289824724.html>>. Luettu 14.10.2016.

Kylmä, Jari – Juvakka, Taru 2012. Laadullinen terveystutkimus. 1.–2. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laadullinen analyysi 2015. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/laadullinen-analyysi>>. Luettu 14.10.2016.

Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta 2016. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta>>. Luettu 14.10.2016.

Launonen, Kaisa 2006. Varhainen vuorovaikutus kielen kehityksen perustana. *Suomen lääkärilehti* 37: 3721

Luoma, Ilona – Mäntymaa, Mirjami – Puura, Kalja – Tamminen, Tuula 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. *Duodecim* 119. 459-465.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016. Kasvatus ja kasvatustietoisuus. Verkkodokumentti <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/>. Luettu 27.9.2016.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016. Vanhemmuuden kaari. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ ja_kasvatus/vanhemmuuden_kaari/>. Luettu 18.10.2016.

Männikkö, Anne 2006. Isoisyys: Moniulotteinen elämänvaihe. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11681/URN_NBN_fi_jyu-2006479.pdf?sequence=1>. Luettu 17.10.2016.

Niemeläinen, Eija 2005. Kotipalvelun perhetyö lapsiperheiden konkreettisen tuen antajana. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Verkkodokumentti.

<<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92869/gradu00665.pdf>>. Luettu 18.10.2016

Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja 2016. Kirjallisuuskatsaukset. jamk.fi. Verkkodokumentti.

<<https://oppimateriaalit.jamk.fi/yamk-kasikirja/kirjallisuuskatsaukset/>>. Luettu 13.10.2016.

Pajulo, Marjukka – Tamminen, Tuula 2002. Äidin päihdeongelma, vauva ja varhainen vuorovaikutus. Suomen Lääkärilehti 30-32. 3010.

Pesonen, Anu-Katriina 2010. Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. Duodecim 126. 515-520.

Pruchno, Rachel 1995. Grandparents in American society: Review of recent literature. National institute on Aging. Verkkodokumentti.

<<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED413977.pdf>>. Luettu 12.10.2016.

Puura, Kaija – Tamminen, Tuula 2016. Pikkulapsipsykiatria - ei tarua vaan todellisuutta. Duodecim 132. 951-959. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa

<<http://www.terveysportti.fi.ezproxy.metropolia.fi/xmedia/duo/duo13136.pdf>>.

Tirkkonen, Seija 2000. ”Se on semmonen sivustakattojan rooli” – isoäitien ja isoisien kokemuksia isovanhemmuudesta ja lastenlasten kasvatukseen osallistumisesta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti.

<<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8852?show=full>>. Luettu 27.9.2016.

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Vaasan yliopisto. Verkkodokumentti.

<http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf>. Luettu 13.10.2016.

Stolt, M. & Routasalo, P. 2007. Tutkimusartikkelien valinta ja käsittely. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Digipaino Turun yliopisto, 58-71.

Suomi Sanakirja 2016. Verkkodokumentti.

<<http://www.suomisanakirja.fi/perhe>> Luettu 18.10.2016.

Tilastokeskus 2016. Syntyneiden määrän väheneminen kiihtyi. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.4.2016.

<http://www.stat.fi/til/synt/2015/synt_2015_2016-04-14_tie_001_fi.html>. Luettu 27.10.2016.

Tilastokeskus 2016. Perheet. Verkkodokumentti. Päivitetty 31.5.2016.

<<http://www.stat.fi/til/perh/index.html>>. Luettu 18.10.2016.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012-2014. Hyvä tieteellinen käytäntö. Verkkodokumentti. Luettavissa osoitteessa <<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>>. Luettu 21.3.2017.

Vahtera, Jussi – Uutela, Antti 1994. Sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki terveysressursina. Lääketieteellinen Aikakausikirja Duodecim. Verkkoartikkeli. <http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/uusinnumero;jsessionid=1CAA861C42413EB476B8E6A4F3F2468E?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo40219>. Luettu 26.9.2016.

Väestöliitto 2016. Isovanhemmat ja velvollisuudet. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/isovanhemmuus/isovanhemmat-ja-velvollisuudet/>. Luettu 28.9.2016.

Väestöliitto 2016. Lastenhoito. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/isovanhemmuus/lastenhoito/>. Luettu 28.9.2016.

Opinnäytetyössä käytetyt dokumentit, artikkelit ja raportit

Barnett, Melissa A. – Conger, Rand D. – Neppl, Tricia K. – Ontai, Lenna L. – Scaramella, Laura V. 2010. Grandmother involvement as a protective factor for early childhood social adjustment. University of Arizona; University of California; Iowa State University; University of New Orleans. *Journal of Family Psychology* 2010 Oct; 24(5): 635–645. Tutkimusartikkelin käsikirjoitus. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2976599/pdf/nihms247013.pdf>>.

Becker, Oliver Arránz – Steinbach, Anja 2012. Relations between grandparents and grandchildren in the context of the family system. *Comparative Population Studies - Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft*. Tutkimusartikkeli. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://www.comparativepopulationstudies.de/index.php/CPoS/article/download/98/107>>.

Brooks, Fiona – Clark, Rebekah – Cook, Letitia – Hill, Clifford – Klemmer, Ellen – Of-fredy, Maxine 2009. Do grandparents matter? University of Hertfordshire; Family Mat-ters Institute. Tutkimusraportti. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <http://www.familymatters.org.uk/researchpublications/Do_Grandparents_Matter.pdf>.

Farneti, Alessandra – Smorti, Martina – Tschiesner, Reinhard 2012. Grandparents-grandchildren relationship. Department of Education; Free University of Bozen. Tutki-musartikkeli. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* vol. 46 p 895-898. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <http://ac.els-cdn.com/S1877042812013481/1-s2.0-S1877042812013481-main.pdf?_tid=2c8ec8d4-0e1a-11e7-93ca-00000aacb35f&ac-dnat=1490089303_7ba4312f9c3d7bb50fda5077b7d4200e>.

Man, Gabriela-Maria – Turliuc, Nicoleta-Maria 2014. Intergenerational relationships: Grandparent-grandchild relation. *Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*. Uni-versity of Petru Maior. Konferenssijulkaisu Vol 2 p 182-190. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-02/Psy/Psy%2002%2026.pdf>>.

Monserud, Maria A. 2010. Continuity and change in grandchildren's closeness to grand-parents: consequences of changing intergenerational ties. Carolina Population Center, University of North Carolina at Chapel Hill. *Marriage & Family Review* 2010 Jul 1; 46(5): 366–388. Tutkimusartikkelin käsikirjoitus. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3041964/pdf/nihms242766.pdf>>.

Murdoch Childrens Research Institute; The Royal Children's Hospital Melbourne 2010. The changing role of grandparents. Tutkimusraportti. Policy Brief No. 19. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <http://www.rch.org.au/uploadedFiles/Main/Content/ccch/PB19_Grandparents.pdf>.

Statham, June 2011. Grandparents providing child care. Tutkimusraportti. Institute of education, University of London; Loughborough University; University of Kent. Child-hood wellbeing research centre. Luettavissa sähköisesti osoitteessa <http://www.cwrc.ac.uk/resources/documents/Grandparent_care_briefing_paper_Nov_11_WP_No_10.pdf>.

Tutkimusaineiston analyysikehys

Aineiston ja tekijän nimi, julkaisuvuosi, maa	Aineiston tarkoitus ja tavoitteet	Aineiston tyyppi (sis. myös tutkimusmenetelmät)	Keskeiset tulokset	Vastaus tutkimuskysymyksiin	Huomioitavaa
Do grandparents matter? The impact of grandparenting on the well-being of children: Summary report Brooks, Fiona ym. 2009 UK	Yhteenveto käsittelee isovanhemman roolia perheessä ja isovanhemman ja lapsen välisiä suhteita, sekä isovanhemman että lapsen näkökulmasta. Selvittää, mitä lapset ajattelevat isovanhemmistaan, miten viettävät aikaa yhdessä, ja kuinka isovanhemmat osallistuvat lapsen elämään.	Tutkimusraportti	Isovanhemmalla on useita rooleja lapsen elämässä. Isovanhemmat tuovat lasten elämään paljon onnellisuutta ja he nauttivat ajanvietosta lasten kanssa. Isovanhemmat ovat mukana lasten arjessa, tarjoavat monipuolista apua ja tukea.	Isovanhemmat nähdään positiivisina ja tukea antavina aikuisina. Taloudellista tukea, arkiaskareissa auttamista esim. lastenhoitoa vanhempien ollessa töissä, vie ja hakee päivähoitoon tai hoidosta, vievät harrastuksiin ja ovat seurana. Isovanhemman tärkeä rooli korostuu perheen kriiseissä. Luovat vauhtia, tukea ja turvaa.	Ei tutkimusartikkeli, yhteenveto tutkimusten tuloksista.
Grandparents providing child care Statham, June 2011 UK	Tutkii isovanhemman roolia lasten hoidossa ja sen vaikutusta lapsen sekä aikuisen hyvinvointiin. Selvittää minkälaista hoitoapua isovanhemmat tarjoavat ja millainen	Tutkimusraportti	Isovanhemmilla merkittävä rooli lapsen elämässä, positiivinen vaikutus lapsen kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Lapsilla on myös vähemmän emotionaalisia ongelmia, mutta	Isovanhempien rooli on merkittävä etenkin vanhempien ollessa töissä sekä lasten loma-aikoina. Isovanhempien hoitamisella pääpiirteittäin positiivinen vaikutus lapsen elämään. Verrattuna koko-	Ei tutkimusartikkeli, yhteenveto tutkimuksen tuloksista.

	vaikutus isovanhemman hoidolla on lapsen hyvinvointiin.		enemmän ylipainon esiintymistä.	päiväiseen perhepäivä/-päiväkotihoidon, isovanhempien hoito yhdistettynä näihin takaa lapselle paremmat varhaiset vuorovaikutustaidot. Isovanhemman tarjoama hoito joustavampaa kuin virallisen tahon tarjoamat hoitojärjestelyt.	
The changing role of grandparents Murdoch Childrens Research Institute; The Royal Children's Hospital Melbourne 2010 Australia	Tutkii isovanhempien roolia lapsenlapsen hoitoapuna, sekä perheen hajoamisen ja avioerojen vaikutusta isovanhempiin ja lapsenlapsiin.	Tutkimusraportti	Isovanhempien hoitoapu on taloudellista yhteiskunnalle ja perheet hyötyvät heidän joustavasta hoitoavustaan. Isovanhemmat ovat tärkeänä tukena ja apuna perheiden kriisiaikoina, esimerkiksi avioeron hetkellä.	Isovanhemmat ovat tärkeä "epävirallinen" lastenhoitoapu ja joustavia hoitajia. He auttavat perhettä työn ja kodin välillä, hakevat lapsia tarhasta ja koulusta, auttavat loma-aikoina ja hoidon tarpeen ylläpitäessä. Isovanhemmat välittävät lapsenlapselleen perinteitä ja äidinkieltä.	Ei tutkimusartikkeli, yhteenvedo tutkimuksen tuloksista.

<p>Intergenerational relationships: grandparent-grandchild relation</p> <p>Man, Gabriela-Maria – Turliuc, Nicoleta-Maria</p> <p>2014 Romania</p>	<p>Tarkastelee isovanhempi-lapsenlapsi -suhdetta ja korostaa siihen liittyviä tekijöitä kuten maantieteellisten etäisyyksien tuomia haasteita sekä perheen kanssa samassa taloudessa asumista.</p>	<p>Konferenssijulkaisu</p>	<p>Isovanhemmat ovat tärkeitä perheille ja heillä on useita rooleja liittyen perheen identiteettiin ja historiaan.</p>	<p>Isovanhempi on lapsenlapselle merkittävä ihminen, tukija ja mentori. He auttavat kasvatuksessa, tarjoavat turvallisuutta ja apua, sekä osallistuvat monenlaisiin tekemisiin. Heillä on paljon eri rooleja liittyen esimerkiksi perheen identiteettiin ja historiaan. Isovanhemman läsnäolo lapsenlapsen elämässä vaikuttaa lapsenlapsen käyttäytymiseen monipuolisesti.</p>	<p>Ei tutkimusartikkeli</p>
<p>Continuity and change in grandchildren's closeness to grandparents: consequences of changing intergenerational ties</p> <p>Monserud, Maria A.</p> <p>2010 US</p>	<p>Tutkii nykyisiä malleja isovanhempien läheisyydestä, johon vaikuttaa myös isovanhempien suhde lapsenlapsen vanhempiin, sekä vaikuttavatko ne lapsenlapsen ja isovanhemman väliseen läheisyyteen myöhemmällä iällä.</p>	<p>Tutkimusartikkelin käsikirjoitus</p>	<p>Lapsenlapsen kohteessa läheisyyden tiettyä isovanhempaa kohtaan positiiviseksi, hänen koko mielikuvansa isovanhemmista on positiivinen. Vahvempi äiti-lapsi -suhde oli yhdistetty lapsenlapsen läheisiin suhteisiin vain äidin puoleisten isoäitien ja isän puoleisten isosien kesken</p>	<p>Aiemmat läheisyyden tunteet isovanhempia kohtaan vaikuttavat lapsenlapsen myöhempiin tuntemuksiin suhteesta. Isovanhemmuus koetaan positiivisena tekijänä.</p>	<p>Viimeisin julkaisu tutkimuksesta</p>
<p>Grandmother involvement as a protective factor</p>	<p>Tutkii isoäidin osallisuutta suojaavana tekijänä</p>	<p>Tutkimusartikkelin käsikirjoitus</p>	<p>Isoäidin osallisuus lapsenlapsen elämässä vähentää lapsenlap-</p>	<p>Isoäidin läsnäolo vaikuttaa lapsenlapsen vähentäen negatiivisia käyttäytymistapoja ja</p>	<p>Viimeisin julkaisu tutkimuksesta</p>

for early childhood social adjustment Barnett, Melissa A. ym. 2010 US	lapsenlapsen varhaislapsuuden sosiaalisessa sopeutumisessa.		sen negatiivista käyttäytymistä ja negatiivista ulosantia. Isoäidin osallisuus suojelee lapsenlasta vanhempien ankaralta kasvatukselta.	aggressiivisuutta. Isoäidin osallisuus tukee lapsenlapsen sosiaalisia taitoja ja ulosantia sekä edistää henkistä hyvinvointia.	
Relations between grandparents and grandchildren in the context of the family system Becker, Oliver Arránz – Steinbach, Anja 2012 Saksa	Käsittelee perhesuhteiden tuomia tuen mahdollisuuksia jotka myöhemmin voivat muuttua käytäntöön isovanhemman ja lapsenlapsen välillä.	Tutkimusartikkeli	Isovanhempien ja vanhempien säännölliset kontaktit ja läheisyys vaikuttavat positiivisesti isovanhempien ja lastenlasten välisiin suhteisiin. Isoäideillä on usein läheisempi suhde lapsenlapsiin kuin isoisillä.	Isovanhemman läsnäolo edistää lapsenlapsen hyvinvointia ja mielenterveyttä. Sukupolvien välisellä vastavuoroisella tuella on positiivinen vaikutus isovanhempi-lapsenlapsi -suhteeseen.	
Grandparent-grandchild relationship Farneti, Alessandra ym. 2012 Italia	Tutkii isovanhempien käsitystä suhteesta lapsenlapsiinsa. Tutkii, onko isovanhemman sukupuolella, iällä tai sillä onko isovanhempi isän vai äidin puolelta, vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen.	Tutkimusartikkeli	Isovanhemman sukupuolella, perheen sukujuurilla eikä iällä ole merkittävää vaikutusta siihen, mitä isovanhempi tuntee lapsenlasta kohtaan. Isoäidit ja isoisät toteuttavat erilaisia aktiviteetteja lastenlasten kanssa (kielelliset aktiviteetit vs. urheilulliset ja fyysiset aktiviteetit).	Isovanhemmat tarjoavat taloudellista tukea sekä lastenhoitoapua. Heillä ei ole kasvatuksellista vastuuta, mutta kasvatuksellinen ja tukea antava rooli.	

Tiedonhakutaulukko

Tietokanta	Hakusanat	Kaikki tulokset	Jäljellä otsikon perusteella	Jäljellä tiivistelmän perusteella	Jäljellä kokotekstin perusteella
Volter	isovanhemmat	72	5	1	0
Ovid	grandparents raising	10	4	2	0
JBI	grandchild	10	0	0	0
	grandparent role	32	0	0	0
Ebsco	grandparenting	22	4	2	0
	grandparents as caregivers	34	4	1	0
	grandparent role	31	1	0	0
	baby, grandparents, care, impact	240	3	1	0
	grandparents as parents	22	19	3	0
	grandparents AND grandchild* AND support*	191	4	0	0
PubMed	grandparent* baby* grandchild*	5	3	2	0
	grandparent* distanc*	51	5	2	0
	intergenera-tion* relationship* grandparent* child*	105	7	3	1
	grandparents, role, grandchild, care	24	4	1	0

	(grandparents roles) AND caring grandchildren	14	2	0	0
	grandchildren closeness grandparents	13	3	1	1
	grandmother involvement grandchildren	460	9	1	1
Social Care Online	grandparent* child*	151	9	5	0
	grandparents role	164	11	8	2
	grandparents, care, impact, grandchild	4	1	0	0
	grandparenting	45	1	1	0
	grandparents as parents	41	6	3	0
	grandparents plus	7	2	0	0
Eric	grandparents grandchild	18	2	1	0
	grandparents role and impact	13	2	1	0
	grandparenting	25	1	1	0
	Grandparents raising grandchildren	5	1	1	0
Arto	perhesukopoli?	6	1	1	0
Abi/inform collection	(grandparents as caregivers) AND grandchildren AND grandparent role	205	4	0	0

	(the role of grandparents) AND (caring for grandchildren)	42	3	0	0
	(grandparent roles) AND (caring for grandchildren OR supporting family)	543	9	5	0
Science Direct	grandparent-grandchild relationship	545	6	1	0
	grandparents AND role	5103	15	4	1
	support of grandparent AND grand	944	8	0	0
Manuaalinen haku					2